

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER
Dodiplomski visokošolski strokovni študijski program Management

Diplomska naloga
POVEZOVANJA TER ZDRUŽITVE GOSPODARSKIH
DRUŽB IN BANK

Mentor:

viš. pred. mag. Nikolaj Abrahamsberg

KOPER, 2005

IRENA PEROŠA

POVZETEK

Sodobno poslovanje zaradi procesa globalizacije, liberalizacije regulativ glede meja in trgov ter zaradi naraščajoče konkurence, zahteva visoko pripravljenost managerjev pri vodenju družb. Biti morajo sposobni prilagajati se novim razmeram, odprti za inovativne ideje, kako dosegati in povečevati konkurenčnost in finančno moč podjetij, ki jih vodijo. Sodobne gospodarske družbe to uresničujejo s povezovanjem in združevanjem z drugimi gospodarskimi subjekti. Diplomsko delo predstavlja oblike in načine medsebojnega povezovanja družb, prednosti, pa tudi nevarnosti, ki jih ta pojav lahko povzroči. Opravljena je raziskava pravne ureditve povezovanj in združitvev gospodarskih družb ter primerjava z ureditvijo tega vprašanja v bančnem sektorju. Slovenska pravna ureditev je obenem primerjana z ureditvijo v Italiji. Poznavanje teme povezovanja in združitvev gospodarskih družb je za managerje zelo aktualno in neizogibno.

Ključne besede: združitve, prevzemna družba, ciljna družba, obvladujoča družba, odvisne družbe, bančna skupina

ABSTRACT

In the present managing, the process of globalization, deregulation and the growing competition, is demanding a high readiness of managers in managing their companies. They have to be able to compete, to empower the financial situation of companies that they manage. Nowadays, companies realize this by joining and mergering with other companies. The thesis presents the forms and the manners of interacting mergers and acquisitions, advantages and disadvantages of such system. There has been made a research of the legal system of the company mergers and acquisitions, a comparison to the same regulation in the banking industry and furthermore, the comparison between Slovenian and Italian legal system has been done. Acquiring the knowledge about this argument is very important and inevitable for nowadays managers.

Key words: mergers and acquisitions, bidder company, target company, parent company, group companies, banking group

UDK 334.012:336.71 (043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
2	Povezovanje in združevanje gospodarskih družb	3
2.1	Pojem povezanih in združenih družb	3
2.2	Vrste in načini povezovanj	4
2.2.1	Vrste povezovanj	4
2.2.2	Načini povezovanj	7
2.2.3	Strateško povezovanje	9
2.2.4	Neposredne tuje investicije v Sloveniji	10
2.3	Razlogi in cilji povezovanja	11
2.4	Uspešnost povezovanja	13
2.4.1	Prednosti in pomanjkljivosti združevanja	15
2.4.2	Priložnosti in nevarnosti povezovanj	15
2.4.3	Izbira partnerjev	16
2.4.4	Obramba pred sovražnimi prevzemi	16
2.5	Združevanje in prevzemi bank	18
2.5.1	Motivi bank za prevzeme in združitve	19
2.5.2	Povezovanje bank z zavarovalnicami	21
2.5.3	Strateško pozicioniranje domačih bank	22
2.5.4	Združitve bank v Sloveniji	23
3	Pravna ureditev povezanih gospodarskih družb, združitve ter bančnih skupin	24
3.1	Zakonska razvrstitev povezanih družb in bančnih skupin	24
3.1.1	Družba v večinski lasti in družba z večinskim deležem	27
3.1.2	Odvisna in obvladujoča družba	28
3.1.3	Vzajemno kapitalsko udeležene družbe	31
3.1.4	Pogodba o obvladovanju, pogodba o prenosu dobička in druge podjetniške pogodbe	32
3.1.5	Koncerni in koncernske družbe	33
3.1.6	Holding	37
3.1.7	Vključene družbe	38
3.2	Združitve delniških družb	40
3.2.1	Pripojitve delniških družb	40
3.2.2	Spojnitve delniških družb	42
4	Sklep	45
	Literatura in viri	47
	Priloge	49

SLIKE

Slika 2.1 Pripojitev	4
Slika 2.2 Spojitev.....	5
Slika 2.3 Skupne naložbe	5
Slika 2.4 Prevzem	6
Slika 2.5 Prijazni in sovražni prevzemi	6

TABELE

Tabela 2.1 Neposredne tuje naložbe v Sloveniji	10
Tabela 2.2 Neposredne tuje naložbe iz Slovenije.....	11
Tabela 2.3 Cilji procesa strateškega povezovanja	12
Tabela 2.4 Najpogostejši razlogi za partnerstvo iz raziskave iz leta 1996.....	13
Tabela 2.5 Priložnosti in nevarnosti pripojitev in spojitve.....	15
Tabela 2.6 Deset predlogov, kako naj se uprave zavarujejo pred nezaželenim prevzemom	18
Tabela 2.7 Statusne spremembe bank (do 30. 6. 2004) – Pripojitve	23

KRAJŠAVE

BDP	bruto družbeni proizvod
CC	Codice civile
CICR	Comitato interministeriale per il credito e il risparmio
NTI	neposredne tuje investicije
P/Z	prevzemi in združitve
TU	Testo unico delle leggi in materia bancaria e creditizia
ZBan	Zakon o bančništvu
ZGD	Zakon o gospodarskih družbah

1 UVOD

Tako v Sloveniji kot drugod po svetu, smo priča vedno večjemu konkurenčnemu boju med podjetji. Z globalizacijo in liberalizacijo trgov, ko se meje med državami in posameznimi trgi brišejo, morajo podjetja še bolj dokazovati in okrepiti svojo finančno moč in konkurenčno sposobnost. Enako velja za bančni sektor, kjer so se banke v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja najprej srečale z osamosvojitvijo Slovenije, ki je pomenila tudi monetarno osamosvojitvev, velik del bank je moral skozi proces sanacije, prej družbena lastnina se je privatizirala, postopno je začel vstopati tudi tuji kapital in tuja konkurenca. V odgovor tem procesom je tako za podjetja kot za banke značilno, da svojo moč in konkurenčnost utrjujejo s koncentracijo in integracijo kapitala. S povezovanjem in združevanjem se gospodarske družbe lažje uveljavljajo na trgih, lažje vstopajo na tuje trge, z večjo finančno stabilnostjo lahko svojim strankam ponudijo več, dodatno lahko vlagajo v razvoj, istočasno pa pridobivajo ugled.

Diplomsko delo je teoretična raziskava, katere namen je ugotoviti, kako je urejen status povezanih in združenih gospodarskih družb. Cilj naloge je primerjati ureditev Zakona o gospodarskih družbah kot generalnega zakona, ki ureja te subjekte, in določbe Zakona o bančništvu kot specialnega zakona, ki ureja bančni sektor, ter ugotoviti, kako povezovanja in združitve regulira prvi in kako drugi zakon ter morebitna razhajanja med njima. Istočasno bo narejena tudi primerjava z italijansko ureditvijo teh pojmov.

Aplikativni in teoretični del zajemata posamično približno vsak polovico diplomske naloge. V prvem delu je najprej povzetih nekaj opredelitev, kaj sploh so povezana in združena podjetja. Nato so našteje vrste in načini povezovanj, kateri gospodarski subjekti se med seboj povezujejo in na kakšen način. Ker obstaja velik interes za vlaganje tujega kapitala v slovenska podjetja ter istočasno za vlaganje slovenskih podjetij v tuja, je na kratko orisan tudi ta pojav in posledice, ki izhajajo iz tega. Opisani so razlogi in cilji povezovanja. Obenem se ugotavlja tudi, koliko so povezovanja uspešna, prednosti in pomanjkljivosti ter priložnosti in nevarnosti povezovanja in združevanja. Našteti so nekaj nasvetov, kako izbrati primerne partnerje ter kako se zavarovati pred sovražnimi prevzemi. Na koncu poglavja je še poudarek na združevanju bank, kakšni so njihovi motivi za združitve, kakšne so posledice vstopa tujih bank na poslovanje domačih, kako se strateško pozicionirati, sledi pa še pregled pripojitev bank v Sloveniji. V aplikativnem delu je narejena raziskava, kakšna je pravna ureditev povezanih družb in združitvev, kakšne so povezave po Zakonu o gospodarskih družbah in kakšni so postopki združitve. Določbe tega zakona se primerjajo z ureditvijo povezanih družb in združitvev v bančništvu, ugotavljajo se podobnosti in razlike med generalnim in specialnim zakonom. Opravljena je tudi raziskava in primerjava ureditve povezovanja, združitvev in bančnih skupin v Italiji, kar je, kot že navedeno, tudi cilj diplomskega dela. Sledi še sklep z ugotovitvami.

2 POVEZOVANJE IN ZDRUŽEVANJE GOSPODARSKIH DRUŽB

Ker je trend v sodobnem svetu tak, da morajo podjetja neprestano zagotavljati in povečevati svojo konkurenčnost ter moč na trgu, je pojem povezovanja in združevanja podjetij vedno bolj pogost. V tem poglavju bo predstavljen ta pojav s splošnega vidika: kaj sploh povezovanja in združitve so, kako in katera podjetja se med seboj povezujejo, s kakšnim namenom se povezujejo, katere so prednosti in slabosti oziroma priložnosti in nevarnosti pri povezovanju. Na koncu poglavja sledi kratek pregled povezovanj in združitvev v bančnem sektorju.

2.1 Pojem povezanih in združenih družb

V sodobnem času je koncentracija gospodarskih virov pomembno orodje za še bolj uspešno poslovanje gospodarskih družb. Pri združevanju gospodarskih družb je bistvenega pomena, da se pri tem oblikuje enotno upravljanje in vodenje gospodarskih subjektov, ki so udeleženi pri združevanju ali povezovanju. To pomeni, da se gospodarski subjekti lahko preoblikujejo v druge oblike s spojitvijo ali pripojitvijo (pri tem gre za statusne spremembe), lahko pa se povezujejo tudi kapitalsko ali pogodbeno. Pravne posledice pri teh povezovanjih so lahko izguba ali omejitev pravne organizacijske in gospodarske samostojnosti, z namenom povečevanja gospodarske koristi. (Ivanjko in Kocbek 1996, 427)

Povezane gospodarske družbe nastopajo z ekonomskega vidika kot celota, s pravnega vidika pa so samostojne pravne osebe. Pravni status odvisnih – hčerinskih družb načeloma ostane enak, z ekonomskega vidika pa pride do podvajanja organov. Ko je obvladujoča – matična družba kapitalska družba, pomeni, da ima vsaj dva organa, in sicer skupščino družbenikov ter upravo oz. poslovodstvo. Enako velja za odvisno družbo. Poudariti pa je potrebno to, da skupščine odvisne – hčerinske družbe ne sestavljajo njeni družbeniki, temveč organ vodenja, to je uprava oz. poslovodstvo obvladujoče - matične družbe. To pomeni, da vse pomembnejše odločitve v odvisni družbi ne sprejemajo njeni družbeniki, temveč management, uprava, oz. poslovodja obvladujoče družbe. (Bohinc, Bratina in Pivka 1999, 253)

Koncentracija kapitala in proizvodnje se v ekonomiji obravnava kot proces povečanja kapitala in proizvodnje na podlagi kopičenja kapitala podjetij. Ob koncentraciji kapitala se srečujemo tudi s pojmom centralizacije kapitala, ki se odraža v spajanju manjših kapitalov k večjemu. S pravnega vidika prihaja pri tem do prenehanja pravne osebe. S koncentracijo in centralizacijo se lahko oblikujejo nove pravne osebe, določene pa lahko prenehajo. Ekonomska teorija predvideva za koncentracijo dve sestavini: povečanje dimenzije podjetja z ene strani, z druge pa zmanjšanje števila let. V kolikor se ne izpolnita oba pogoja ali če se kapital ni zmanjšal, se to ne obravnava kot koncentracija, temveč integracija. Nekateri razlikujejo integracijo od

koncentracije po tem, da pri slednji pravne osebe izgubijo samostojnost, kar pri integraciji ni potrebno. Po mnenju večine pa pomeni integracija obliko povezovanja v gospodarstvu, kar omogoča večjo enotnost na tem področju. Ta povezovanja so lahko različna, od poslovnega sodelovanja do fuzije podjetij. (Šinkovec 1994a, 195-196)

O združitvi podjetij je govora, ko iz dveh ali več podjetij kakorkoli nastane samo eno podjetje. Ta proces mora biti izpeljan na podlagi zakonodaj, ki veljajo na območjih sedežev podjetij, ki sodelujejo pri združitvi. Za združitev se pripravi pogodba, podpisana s strani predstavnikov podjetij, ki mora biti potrjena s strani nadzornih svetov ter odobrena z večino glasov ali zavržena s strani delničarjev teh podjetij. (Weston, Levine in Scharf v Bešter 1996, 30)

Rezultat združitve družb je prenehanje obstoja vsaj ene pravne osebe, vendar brez izvedbe likvidacijskega postopka. Sredstva te osebe se ne vnovčijo za poplačilo virov sredstev, temveč se tako prva kot druga prenesejo na neko drugo pravno osebo. Družbeniki pravne osebe, ki preneha obstajati, načeloma pridobijo deleže v drugi, prevzemni družbi, kot nadomestilo za deleže prve družbe. (Brus in Prek 2002, 70) Pri združitvi vse premoženje, pravice in obveznosti prevzete družbe preidejo na prevzemno družbo, ki nastopi kot njen pravni naslednik in skladno s tem vstopi v vsa pravna razmerja, v katerih je bila prisotna prevzeta družba. (Prelič 2002, 52)

2.2 Vrste in načini povezovanj

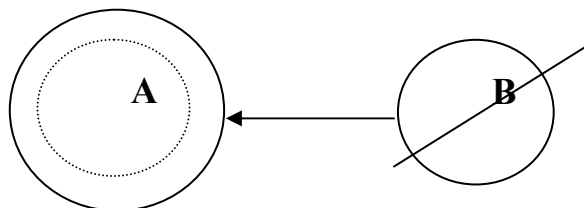
2.2.1 Vrste povezovanj

Kapitalske (*ang. equity*) povezave delimo na:

- združitve,
- prevzeme in
- skupne naložbe.

Združitve se delijo še na pripojitve (*acquisitions*) ter spojitve (*mergers*). Pri **pripojitvah** se eno ali več podjetij (prevzeto podjetje) pripoji drugemu (prevzemnemu podjetju) tako, da nanj prenese vse svoje premoženje in obveznosti ter odnose z okoljem. Prevzemno podjetje, na podlagi tako povečanega kapitala, izda prevzemnemu podjetju v zamenjavo svoje delnice. (Bohinc v Dubrovski 2004, 139)

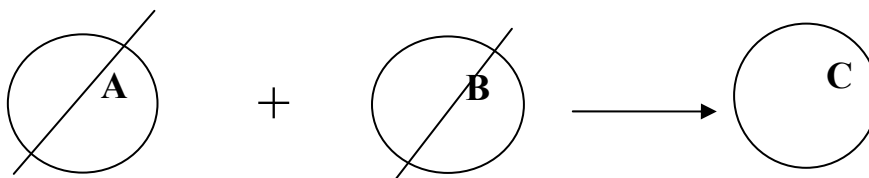
Slika 2.1 Pripojitev

Vir: Dubrovski 2004, 139

O **spojitvi** govorimo takrat, ko se dve ali več podjetij združi tako, da nastane novo podjetje, nova pravna oseba, prvotni podjetji pa prenehata obstajati. Premoženje prejšnjih družb se prenese na novoustanovljeno, spojeno družbo, ta pa izda delnice delničarjem družb, ki so prenehale obstajati.

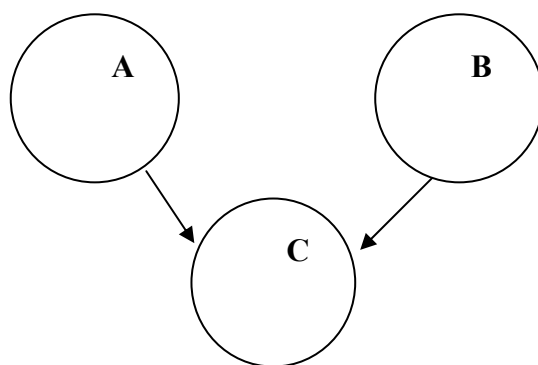
Slika 2.2 Spojitev

Vir: Dubrovski 2004, 139

Pri **skupnih naložbah** (joint venture) se dve ali več podjetij dogovori o skupni ustanovitvi nove družbe, sama pa nespremenjeno poslujejo naprej. Kapitalsko so povezane v novem podjetju, sodelovanje pa temelji na skupnih naložbah, skupnem upravljanju, skupnih poslovnih tveganjih in skupnem dobičku. (Vezjak v Dubrovski 2004, 141-142) Oblika joint venture je lahko različna. Oblikuje se lahko novo podjetje, lahko se odkupi del kapitala podjetja, ki že obstaja, možno pa je tudi povečati kapital obstoječega podjetja.

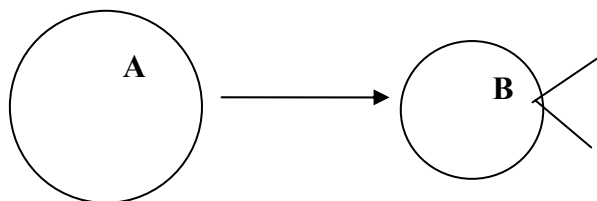
Slika 2.3 Skupne naložbe

Vir: Dubrovski 2004, 139

Za **prevzeme** (takeover) je značilno, da eno podjetje, prevzemna družba, pridobi kontrolni delež lastništva v drugem podjetju ali prevzeti družbi. Ta delež je lahko tudi 100 %, obe družbi pa obstajata naprej v nespremenjenem obsegu. (Dubrovski 2004, 141-142)

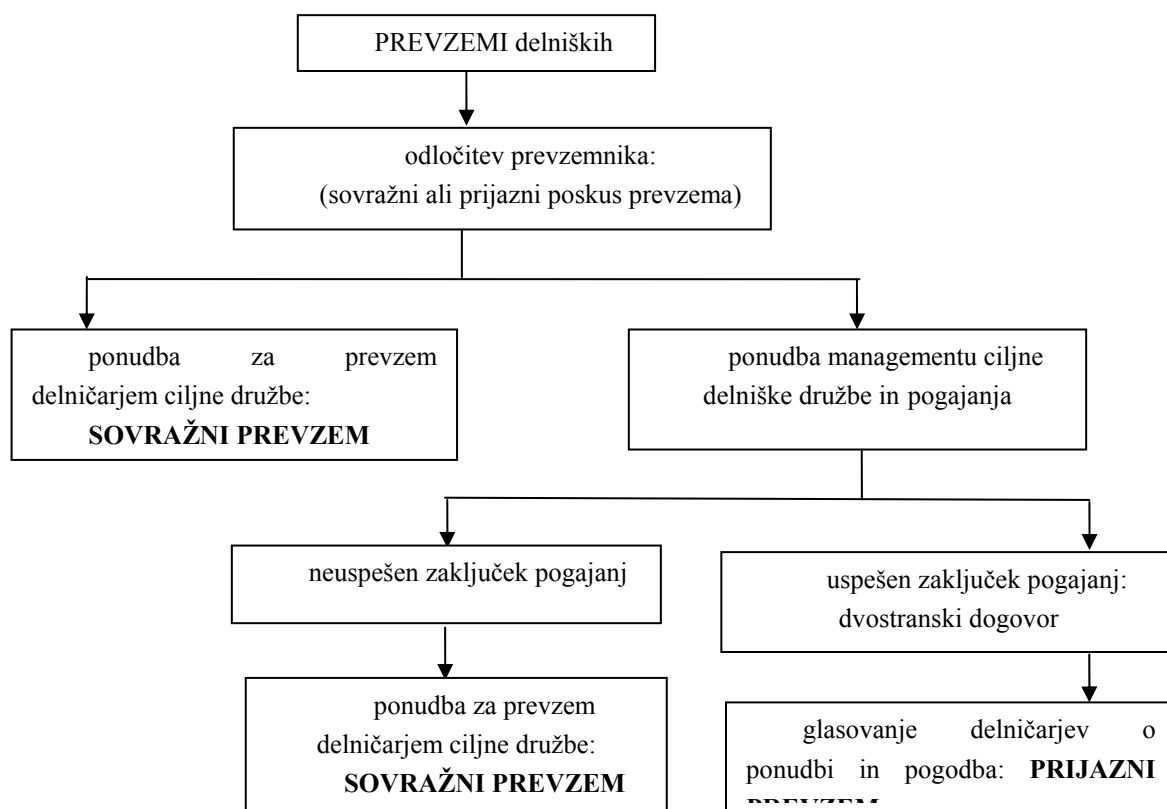
Slika 2.4 Prevzem

Vir: Dubrovski 2004, 139

Zajc navaja, da pomeni prevzem v najširšem pomenu besede pridobitev nadzora nad upravljanjem določenega sistema. Družba, ki drugo družbo prevzema, oziroma pridobiva nadzor nad njenim upravljanjem, je prevzemna družba. Druga družba pa je ciljna družba ali prevzeta družba. Prevzem je lahko *prijateljski*, kjer menedžmenta prevzete in prevzemne družbe sodelujeta, ali pa *sovražni*, ko se menedžment prevzete družbe s prevzemom ne strinja. (1998, 4)

Slika 2.5 Prijazni in sovražni prevzemi

Vir: Bešter 1996, 103

2.2.2 Načini povezovanj

Prevzem se lahko doseže na dva načina:

- **s prenosom sredstev oziroma premoženja:** na ta način se podjetji združita. Prenos premoženja prevzete družbe na prevzemno družbo imenujemo pripojitev. Lahko pa se premoženje prenese na novoustanovljeno družbo, kar imenujemo spojitev. Pripojitev in spojitev se lahko razumeta tudi kot prevzem družbe, če ob združitvi določena oseba pridobi kontrolni delež v prevzemni družbi (pri pripojitvi) ali novo nastali družbi (pri spojitvi),¹
- **prevzem družbe z nakupom delnic:** ko je cilj prevzemne družbe nakup takega števila delnic, da pridobi vpliv in kontrolo nad upravljanjem družbe ter sprejemanjem odločitev na skupščini delničarjev. V takem primeru obe družbi obstajata naprej na nespremenjen način, dokler ne pride do združitve. (Zajc 1998, 4)

»Način (tehnika) kapitalskega povezovanja je lahko takšen, da nakup druge družbe oz. njenega deleža poteka s:

- plačilom v denarju lastnikom (denarni nakup) ali družbi (povečanje osnovnega kapitala z dokapitalizacijo),
- z medsebojno zamenjavo delnic, ko večja družba pri isti vrednosti zamenjanih delnic pridobi manjši kontrolni delež,
- z odkupom osnovnih sredstev,
- s pridobivanjem nadzora z zmanjšanjem kapitala in umikom lastnih delnic (podjetje umika lastne delnice, s čimer se povečuje kapitalski delež obstoječih družbenikov). « (Dubrovski 2003, 71)

V nadaljevanju avtor ugotavlja, da prevladujejo v Sloveniji denarni nakupi, v Evropi pa zamenjava delnic. Pri odkupu delnic ne gre za klasično kapitalsko povezovanje, ker prevzemno podjetje ne kupuje drugega kot pravno osebo, marveč le njeno premoženje. S tem pa drugo podjetje nima več razloga za obstoj v prvotni obliki organiziranosti. Pri odkupu osnovnih sredstev se pogosto prevzamejo tudi zaposleni, poslovni proces pa se nadaljuje neprekinjeno, s spremembami, ki jih uvede novi lastnik. (Dubrovski 2003, 71-72)

Šinkovec loči naslednje načine povezav:

¹ Plavšak, N. 1997, *Obvezna ponudba za odkup delnic in možnosti njene realizacije v postopku prevzema delniške družbe*, Gospodarski vestnik.

- **vertikalne povezave** gospodarskih subjektov, kjer se povezujejo družbe, ki proizvajajo proizvode, ki izhajajo drug iz drugega in kjer gre za zaporedne stopnje proizvodnje (surovine, predelava, polizdelki, izdelki, trgovina). Ta način povezave omogoča povezanim družbam nemoten dotok surovin. Ostale, nepovezane družbe, pa postavlja v podrejen položaj, ker jim ne omogoča dotoka surovin ali jim postavlja višje cene. Če je drugim družbam ta dotok povsem onemogočen, lahko tako povezana podjetja pridobijo na trgu monopolno moč. Med prednosti vertikalnega povezovanja spada večja varnost, ki jo tako povezana podjetja pridobijo, saj tako boljše obvladujejo trg. Pomembno pa je tudi za razvoj tehnologije, za obvladovanje stroškov ter za definiranje optimalnega obsega velikoserijske proizvodnje;
- **horizontalne povezave**, kjer se združujejo podjetja iste dejavnosti, z namenom koncentracije kapitala in znanja za doseganje prevladujočega položaja na trgu. Povezujejo se družbe, ki proizvajajo iste proizvode ali družino proizvodov ter tako dosežejo racionalnejšo delitev dela, večjo specializacijo ter skupno raziskovanje v vseh smereh. Tako povezovanje pa je večinoma prepovedano, saj horizontalno povezana podjetja medsebojno določajo cene, kvote proizvodnje, pogoje o nakupu ali prodaji, o normah in tipih proizvodov ter tako onemogočajo konkurenco;
- **diagonalne (diverzifikacijske, konglomeratske) povezave**, ki pomenijo povezovanje horizontalnih in vertikalnih oblik. *Diverzifikacija* pomeni rast, kjer se povezujejo proizvodi in storitve, ki se med seboj povsem razlikujejo. Zajema pa kombinacijo sestavin, kot so število proizvodov, dispariteta med njimi ter velikost podjetja. Ta strategija omogoča stabilne vire dohodka in je v svetu vse bolj pogosta. Podjetjem omogoča celovito obvladovanje določenih področij, v posameznih panogah povečuje kompetentnost, obenem pa tudi pripomore k širjenju aktivnosti na različne trge. Tako sta se oblikovali dve vrsti diverzifikacije, in sicer *koncentrična* in *konglomeratska diverzifikacija*. Prva se oblikuje na podlagi horizontalne in vertikalne rasti, kjer je dispariteta med proizvodi ožja. Konglomeratska diverzifikacija pa temelji na največji dispariteti med proizvodi in storitvami, ki si med seboj ne konkurirajo in niso vertikalno povezana. Raznovrstnost dejavnosti omogoča konglomeratu mobilnost na trgu. Velika finančna moč in velikost sta značilni predvsem za današnje multinacionalke. (1994a, 198-200)

Tudi Bešter loči horizontalne združitve, kjer se povezujejo družbe, ki opravljajo isto dejavnost, nato vertikalne združitve, kjer se povezujejo podjetja različnih stopenj proizvodnje ter konglomeratne združitve podjetij, katere dejavnosti so povsem različne. Obenem pa avtor navaja še:

»**povratne združitve** (reverse mergers), za katere je značilno, da preživi prodajalec – ciljno podjetje (Scharf 1991, 37)². Ta postopek se uporablja zlasti takrat, kadar ima ciljno podjetje v svoji lasti pomembno premoženje ali licence, ki jih zaradi pravnih ali drugih razlogov ni mogoče prenesti na druga podjetja.« (1996, 31)

Po Dubrovskem velja omeniti tudi japonski način strateškega partnerstva, saj naj bi v primerjavi z ostalimi povezovanji imela določene posebnosti. Za te povezave se je uveljavil kar japonski naziv »keiretsu«, ki se deli na horizontalni keiretsu in vertikalni ali piramidalni keiretsu. Prvi združuje velika podjetja z močno osrednjo banko. Tak **horizontalni keiretsu** nosi ponavadi naziv osrednje banke, ki je lastnica združbe in nastopa v vlogi posojilodajalca, nadzornika nad porabo kredita, investitorja za projekte večjih tveganj ter v vlogi sanatorja podjetij v krizi, to pa člane zveze zavaruje pred morebitnimi stečajni. **Vertikalni keiretsu** pa povezuje eno večje podjetje z mnogimi manjšimi, ki materialno in storitveno podpirajo osrednje veliko podjetje. Deli se na proizvodni keiretsu, ki združuje dobavitelje in izvajalce storitev za velikega končnega proizvajalca, ter na distribucijski keiretsu, kjer se detajlisti in grosisti združujejo s končnim proizvajalcem. (2003, 72)

2.2.3 Strateško povezovanje

Pri strateškem povezovanju ločimo poslovno (nekapitalsko) ali kapitalsko (lastninsko) povezovanje. Pri strateškem *poslovnem* povezovanju vpletena podjetja ohranijo svojo pravno (statusno) samostojnost, njihovo povezovanje izhaja iz transakcij kapitala med njimi. Pri *kapitalskem* povezovanju se spremeni lastniška struktura podjetij. Ta vrsta sodelovanja bi morala biti intenzivnejša in dolgoročnejša, četudi podjetja med seboj poslovno ne sodelujejo. Zato se kapitalske povezave težje smatrajo kot strateška partnerstva. Glede na to, da ta vrsta povezav nastane največkrat na podlagi predhodnega poslovnega povezovanja, je zato kapitalska povezava velikokrat zadnja stopnja takega sodelovanja in se zato lahko uvršča med strateška partnerstva. Prezvemi in združitve se zato lahko štejejo kot zaključek neke strateške povezave ali pa kot najvišjo stopnjo določene strateške povezave. (Dubrovski 2004, 102)

² Scharf A. Charles, Shea E. Edward, Beck C. George: *Acquisitions, Mergers, Sales, Buyouts and Takeovers: A handbook with Forms*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1991. 526 str.

2.2.4 Neposredne tuje investicije v Sloveniji

Neposredne tuje investicije (NTI), to je vstop tujega kapitala v slovenska podjetja, so v zadnjih letih v visokem porastu. Konec leta 2002 so presegle štiri milijarde dolarjev, kar je pomenilo četrtno več kot prejšnje leto. Istočasno naraščajo tudi slovenske investicije v tujino, ki so v letu 2002 dosegle 1455 milijonov dolarjev. Ker so le-te hitreje naraščale kot tuje investicije v Slovenijo, se je popravila tudi premoženjska bilanca države. NTI v Sloveniji, ki presegajo 10 % tujega lastniškega kapitala, so v letu 2002 narasle na 18 odstotkov oz. 3,7 odstotne točke v bruto domačem proizvodu (BDP). Vrednost izvoženih investicij pa je znašala 6,6 % BDP. Kljub temu, da so NTI v Sloveniji maloštevilne, po kapitalu in sredstvih, po izvozu in uvozu in po prihodkih iz poslovanja presegajo povprečje slovenskega gospodarstva. Banka Slovenije je v letu 2001 opravila analizo, s katero je ugotovila, da je v podjetniškem sektorju 4,4 % podjetij s tujimi neposrednimi naložbami. Rezultati kažejo, da so dobički in plače v podjetjih s tujimi investicijami nad povprečjem. Dobiček na zaposlenega v predelovalni industriji je bil istega leta za 160 % nad povprečjem slovenske predelovalne industrije, na področju finančnega poslovanja je ta dobiček znašal 6,7 milijona tolarjev, medtem ko v Sloveniji okoli 3,3 milijona. V predelovalni industriji so bile plače zaposlenih v podjetjih s tujimi investitorji za 9,6 % višje od slovenskega povprečja. V trgovinskem sektorju, pri popravilih vozil ter izdelkih za široko porabo pa kar za 29 % več od slovenskega povprečja v istem sektorju. (Jurančič 2003, 28-29)

Tabela 2.1 Neposredne tuje investicije v Sloveniji

Stanje konec leta v milijonih USD						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Stanje NTI konec leta:	2207,3	2777	2682,4	1892,7	3209	4014,3
lastniški kapital in	1559,4	2016,2	1910,1	1969,1	2185,6	3387,9
reinvestirani dobički						
neto obveznosti	647,9	760,8	772,4	923,6	1023,4	626,5
Delež v BDP:						
stanje NTI konec	12,12	14,18	13,36	15,26	16,43	18,25
leta						
letna sprememba	1,15	2,91	-0,47	1,11	1,62	3,66
stanja						

Vir: Banka Slovenije v Jurančič 2003, 28

Tabela 2.2 Neposredne tuje investicije iz Slovenije

Stanje konec leta v milijonih USD						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Stanje NTI konec leta:	459,4	636,2	626,5	767,6	949,5	1455,4
lastniški kapital in	324,7	381,5	379,1	464	584,2	914,8
reinvestirani dobički						
neto obveznosti	647,9	760,8	772,4	923,6	1023,4	540,5
Delež v BDP:						
stanje NTI konec	2,52	3,25	3,12	4,05	4,86	6,62
leta						
letna sprememba	-0,00	0,90	-0,05	0,74	0,93	2,30
stanja						

Vir: Banka Slovenije v Jurančič 2003, 28

2.3 Razlogi in cilji povezovanja

Med cilje povezovanja našteva Šinkovec predvsem:

»večjo tehnično učinkovitost in produktivnost v smislu razmerja input-output; večja tržna moč; razvoj tehnologije, s katero je mogoče dosegati komparativne prednosti; ekonomijo obsega in znižanje stroškov na enoto proizvoda; usmerjenost v izvoz; večjo stopnjo inovativnosti.« (1994a, 197)

Obenem avtor ugotavlja, da:

»vseh naštetih ciljev ni mogoče doseči hkrati, sredstva so različna. Ob upoštevanju ciljev integracije je razumljivo, da imajo vlogo socialni in vrednostni dejavniki integracije (vloge, status, koalicije, struktura moči, vrednote, stališča, ideologija ipd.). Ti dejavniki delujejo v vsakem sistemu in jih je treba upoštevati ob integracijah v kakršnem koli sistemu. Pomembno je vprašanje okolja, v katerem deluje gospodarski subjekt; pri tem navajajo devet strukturnih elementov: fizične, socialne, ekološke, pravne, kulturne, politične, ekonomske, psihološke in mednarodne strukture.« (Šinkovec 1994a, 197)

Po Dubrovskem pa je cilj tako nekapitalskih kot kapitalskih povezovanj vedno povečevanje konkurenčnosti. Poleg splošnih zunanjih vplivov, to je vedno intenzivnejše mednarodne konkurence, tehnološkega in splošnega napredka ter globalizacije, obstajajo tudi notranji cilji vsake posamezne združitve, ki pa so lahko vsakokrat drugačni. Motiv za združevanje je lahko reševanje razvojnih problemov ali pa izkoriščanje priložnosti. (2003, 72)

Cilje povezovanja navaja tudi naslednja razpredelnica:

Tabela 2.3 Cilji procesa strateškega povezovanja

Cilji	Podcilji
TRŽNI	<ul style="list-style-type: none"> - povečanje tržnih možnosti in sposobnosti, - premagovanje ovir ali izkoriščanje prednosti zaradi trgovskih, političnih in ekonomskih integracij, - zadovoljitev vedno močnejših ekoloških zahtev, - izpolnjevanje ponudbe z dodajanjem ali komplementiranjem programov, - prevzem deležev tržnih liderjev in vzdrževanje obstoječih, - osvajanje tržnih niš na novo nastalih trgih, - odgovor na poostreno konkurenco.
TEHNOLOŠKO – RAZVOJNI	<ul style="list-style-type: none"> - združevanje ali delitev naraščajočih R&R stroškov ter vlaganj v tehnologijo, - prilagajanje hitrim inovacijam ter splošnemu tehnološkemu napredku, - združevanje in izmenjava razvojnega znanja, izkušenj in informacij, - skrajšanje časa uvajanja novih izdelkov, - postavljanje globalnih standardov.
ZMANJŠANJE TVEGANJA IN POVEČANJE NOTRANJE MOČI	<ul style="list-style-type: none"> - delitev in razpršitev tveganja, - obramba pred tveganimi oz. nezaželenimi prevzemi, - povečanje notranje moči z učenjem od drugih, - pospešitev rasti z zgodnjimi povezavami.
DOSEGANJE EKONOMIJE OBSEGA IN RACIONALIZACIJE POSLOVANJA	<ul style="list-style-type: none"> - ekonomija namena, - ekonomija obsega, - dislokacija posameznih poslovnih funkcij.

Vir: Dubrovski 2003, 73

Med razloge za združevanje sodijo globalizacija, konkuriranje na enotnem evropskem trgu, privatiziranje ključnih tržišč ter tehnološki napredek. Po mnenju

strokovnjakov se v Evropi obeta še veliko pomembnih združitve, saj je za razliko od ZDA, kjer so posamezne panoge obvladovane s strani nekaj velikih podjetij, evropska industrija še vedno precej razčlenjena. Najbolj obetavne panoge za združitve pa so kemična, farmacevtska, živilska trgovina, informacijska tehnologija, telekomunikacije, dobavitelji avtomobilske industrije, obenem pa še energetika, mediji in založništvo, gradbeništvo ter organizatorji potovanj. (Urbanija 2003, 42-43)

Svetovalna hiša Coopers & Lybrand je med izvršnimi direktorji najhitreje rastočih ameriških podjetij v letih 1995-1996 opravila raziskavo o najpogostejših razlogih za partnerstvo, rezultate raziskave pa prikazuje naslednja tabela:

Tabela 2.4 Najpogostejši razlogi za partnerstvo iz raziskave iz leta 1996

Razlog	Pogostost odgovora v %
Zmanjšanje stroškov poslovanja	44
Izboljšanje veščin zaposlenih	48
Izboljšanje aktivnosti in tehnologije	71
Ustvarjanje več novih izdelkov ali programov	76
Povečana prodaja obstoječih izdelkov	77
Izboljšanje konkurenčne pozicije	77

Vir: povzeto po Spekman, Isabella in MacAvoy v Dubrovski 2004, 166

2.4 Uspešnost povezovanja

Čeprav je dandanes strateško povezovanje ena izmed najbolj pomembnih oblik poslovanja v svetu, je stopnja njihove uspešnosti le 30-45 %. Neuspešnost povezav ne pomeni le propada ali stečaja povezanih podjetij, marveč tudi partnerstvo, ko sinergijski cilji niso bili doseženi in ko gre pri zvezi zgolj za seštevek potencialov dveh podjetij. (Dubrovski 2004, 229)

Avtor hkrati navaja naslednje podatke:

»raziskava, ki sta jo opravila McKinsey & Co. in Coopers & Lybrand (Culpan in Kostelac 1993, 118)³, je odkrila, da okrog 70 % formalnih strateških povezav razpade ali propade prej, kot je bilo pričakovano. Neka druga raziskava (Garrette in Dussauge 1995, 31)⁴ omenja, da le 40 % (od 880 proučevanih) zvez preživi dalj kot 4 leta.« (Dubrovski 2004, 229)

Vzroke za neuspešne povezave se lahko strne v naslednje skupine:

³ Culpan, Refik in Eugene A. Kostelac. 1993. Cross-national coprorate partnerships: trends in alliance formation. V *Multinational strategic alliances*, ur. Refik Culpan. Binghamton: international Business Press.

⁴ Dussage, Pierre in Bernard Garrette. 1995. Determimants of success in international strategic alliances: evidence from the global aerospace industry. *Journal of International Business Studies* 26: (3): 505-530.

- »prekratke in premalo sistematične in načrtne priprave v obdobju pred skenitvijo posla (posli brez potrebnih predhodnih analiz in presoj ter napačen izbor partnerja oz. ciljnega podjetja),
- precenjene (preoptimistične) ocene učinkov (nerealni sinergijski učinki),
- napačna (previsoka) cena ali prevelik zalogaj (povezano s precenjenimi učinki, izčrpano podjetje),
- neuresničena komplementarnost proizvodnih, programskih in tržnih struktur,
- neurejene, slabe in težavne komunikacije (navzven in navznoter),
- težave managementa in premalo sistematičen nadzor (neizkušenost v povezovanju, pomanjkljivo spremljanje integracije),
- kulturna neusklajenost in neusklajenost v managementskih stilih,
- interni odpori do sprememb (tudi odhodi ključnih kadrov),
- prepozna in prepočasna integracija (slaba operativna izvedba),
- težave v prenosu znanj in veščin med partnerji,
- podcenjena konkurenca (konkurenca na kapitalske transakcije reagira s svojimi strategijami in ne dovoljuje, da bi drugi dosegali sinergijske učinke na njene stroške),
- spremembe v okolju in pri partnerjih (zahtevajo spremembe strategij in vodenja, prodaja deleža). « (Dubrovski 2004, 230-231)

Povezovanje podjetij mora biti vnaprej načrtovano in del celovite strategije podjetja. Da bo zveza uspešno delovala, morajo biti zagotovljeni naslednji pogoji:

- »združljivost ciljev (posamezni cilji partnerjev in skupni cilj);
- možnost zagotovitve strateških prednosti (stroški, tržišče, informacije, resursi ...);
- medodvisnost partnerjev (pomembneje pri nekapitalskih povezavah);
- posvečanje zadostne pozornosti povezavi, sprejem obveznosti, medsebojna podpora in zaupanje;
- ustrezno komuniciranje in reševanje konfliktnih položajev;
- koordinacija dela in prilagojeno vodenje z nadzorom;

- načrtovanje (ustrezna priprava in projektno izvajanje).« (Dubrovski 2003, 74)

2.4.1 Prednosti in pomanjkljivosti združevanja

Ob združitvi podjetij je prenos lastništva na premoženje novega podjetja samodejno in enostavnost tega postopka je med pomembnejšimi prednostmi združitve. Obenem se z združevanjem omogoča izključitev manjšinskih delničarjev, ki se ne strinjajo s sklepom skupščine delničarjev o združitvi podjetij. Prezemni družbi tako zagotavlja, da postane 100 % lastnik podjetja. Skupščino delničarjev se lahko izkoristi za dopolnitve in spremembe statuta delniške družbe glede na potrebe združenega podjetja. Prednost je tudi možnost povratne združitve, ko se ob morebitnih zapletih pri prenosu premoženja, pravic in pogodb, prevzemna družba lahko odloči, da po združitvi preživi ciljno podjetje.

Pomanjkljivost združevanja je predvsem ta, da se ob združevanju samodejno prevzame tudi vse znane in neznanе ter sporne in nesporne obveznosti ciljnega podjetja. Za združitve podjetij je potrebno pridobiti večino glasov na skupščini delničarjev, priprava ustreznega gradiva (proxy materials) in sklic skupščine pa povzročata dodatne stroške in časovne zamude. (Bešter 1996, 33-34)

2.4.2 Priložnosti in nevarnosti povezovanj

Naslednja tabela prikazuje nekatere priložnosti in nevarnosti za prevzeta podjetja, za prevzemna podjetja, za prejšnje lastnike, za banke, za zaposlene in za dobavitelje. Te priložnosti in nevarnosti bi lahko povzročile pripojitve in spojitve:

Tabela 2.5 Priložnosti in nevarnosti pripojitev in spojitvev

PRILOŽNOSTI					
Pritok kapitala in izboljšanje likvidnosti; porast zaupanja pri poslovnih partnerjih in bankah; nove managementske zmogljivosti; razreševanje problemov s posnemanjem; sinergijski učinki.	Povečanje tržnega deleža; konkurenčne prednosti na osnovi izkoriščanja sinergije; knowhow; osebje; izdelki; proizvodnja; lokacija; prenos izgube.	Zmanjšanje osebne odgovornosti in tveganja; psihična obremenitev.	Zmanjšanje tveganja; povečanje likvidnosti naložbe; obdržanje vrednosti zavarovanj.	Zagotovitev delovnih mest; izboljšano vodenje; posodobljena struktura; nove tržne priložnosti; novi resursi; motivacijski sunek.	Nadaljevanje poslovnega sodelovanja; zmanjšano tveganje izpada poslov.
Ciljno podjetje	Podjetje - kupec	Prejšnji lastniki	Banke	Zaposleni	Dobavitelji

Do sinergije ne pride; ropanje premoženja; razbitje podjetja; razdor v ciljnih.	Prevzem starih bremen; tveganj; zastavljeni cilji se ne uresničijo; poslabšanje likvidnosti managementskih zmogljivosti.	in cilji	Dosežena nizka cena; nesodelovanje na zasedanjih; zoženje pristojnosti; zaključek življenjskega dela.	Odpoved sodelovanja; zmanjšanje zavarovanj; sprememba videza (finančnega položaja); napačna ocena podjetja. kupca.	Sprememba strukture; odpuščanje in zamenjava delavcev; sprememba bivališča; splošna negotovost.	Odpoved sodelovanja; pritisk na nabavne pogoje.
TVEGANJA						

Vir: Faulhaber in Landwehr v Dubrovski 2003, 73

Slovenska podjetja ugotavljajo, da je največ priložnosti za ustanavljanje hčerinskih družb na območju nekdanje Jugoslavije. Obstajajo pa tudi pasti take strategije. Obstaja namreč nevarnost, da bi slovenska podjetja, ki take trge dobro poznajo, plačala le tveganje vstopa, nato pa bi tudi ona postala tarča zahodnega kapitala. (Bertoncelj Popit 2002, 33)

2.4.3 Izbira partnerjev

Lahovnik z Ekonomske fakultete v Ljubljani meni, da bi morala podjetja sama iskati partnerje, ki bi jih prevzeli le v primeru, ko samostojni razvoj podjetja ne bi bil več mogoč. Primerneje je, da partner sam izrazi zanimanje za prevzem. Za podjetje je ugodneje, če je partnerjev več, saj lahko tako izbira med več konkurenčnimi ponudbami in se tako lahko odloči za najboljšo, z najvišjo ceno. Za lastnike podjetij je pomembno, da gledajo dolgoročno. Cilj ne sme biti le posrkanje čimveč denarnega toka, marveč dolgoročna maksimizacija vrednosti svoje naložbe. Podjetju mora biti omogočeno vlaganje v kadre in razvoj. Če delničarji stremijo le k čimvišjim dividendam ter drugim kratkoročnim koristim, dolgoročno to izčrpa podjetje. S strategijo maksimizacije vrednosti svojih naložb pa naj bi se ponudniki pojavili kar sami. Pri prevzemih velja načelo, da ni nobeno podjetje tako veliko, da ga ne bi bilo mogoče kupiti. Združitve in prevzemi so bili v preteklosti značilni predvsem za anglosaksonsko okolje. Z vzpostavitvijo enotnega trga Evropske unije in z njeno širitvijo, s poenotenjem regulativ in postopno vzpostavitvijo monetarne unije, pa naj bi v celotni Evropi v prihodnje prišlo do pomembnih združitvev in prevzemov. (Pinterič 2002, 64)

2.4.4 Obramba pred sovražnimi prevzemi

Ker je Slovenija razmeroma majhna država, je strah pred prevzemi precejšen. O preprečitvi prevzema je prepozno razmišljati, ko možni ponudnik že pripravlja ponudbo za prevzem. Zato so tudi pri prevzemih boljši preventivni kot pa kurativni ukrepi.

Podjetja so v praksi premalo previdna pri sklepanju komercialnih pogodb. Pogosto postanejo odvisna od enega samega partnerja. Ta odvisnost nastane, ko:

- »pomeni en kupec več kot 25-odstotni delež celotne prodaje podjetja;
- se prepusti razvoj kupcu (z namenom zniževanja stroškov proizvodnje največji kupec prevzame razvoj izdelkov, ki jih proizvaja podjetje, ki potem nima razvojnega oddelka);
- podjetje proizvaja izdelke na podlagi licenčne pogodbe;
- podjetje sprejme konkurenčno prepoved (na primer prepoved podaje kupčevim tekmecem);
- podjetje je odvisno od enega dobavitelja.« (Lukančič 2004, 10)

Taka odvisnost je za podjetje lahko še bolj usodna od prevzema, ker delničarji ne dobijo kupnine za delnice, partner pa je lahko celo tekmec podjetja.

Podjetja se lahko preventivno ubranijo pred prevzemi na naslednje načine:

- v statutu lahko omejijo število glasov posameznega delničarja. Določi se najvišji delež glasov, ne glede na število delnic, s katerimi delničar razpolaga;
- podjetje izda prednostne delnice. Te ponavadi imetnikom delnic zagotavljajo fiksno dividendo, ne pa glasovalne pravice. Podjetje dobi dodatni kapital, obenem pa ima delničarje »pod nadzorom«;
- sklepajo se lahko delničarski sporazumi. Z njimi delničarji lahko omejijo prenosljivost delnic, se dogovorijo za vzajemno predkupno pravico ipd.;
- ustanovitev družb pooblaščenk, ki pridobijo kontrolni paket delnic. S tem je prevzem podjetij otežen;
- nakup lastnih delnic, možnost odobrenega kapitala, podelitve opcij idr. so instrumenti, s katerimi delničarji in uprava lahko vplivajo na lastniško strukturo družbe;
- sklenejo se dogovori med upravami družb in določenimi kupci delnic, ki nastopajo kot prijazni delničarji in upravi pomagajo pri nadzoru lastniške strukture. To so ponavadi kakšni investicijski skladi, pa tudi podjetja med seboj;
- ko uprava in nadzorni svet nista naklonjena prevzemu, bi prevzemnik potreboval za njihovo predčasno razrešitev tako število delnic, ki bi mu zagotovila tri četrtine glasovalnih pravic. Kadar pa je lastništvo tako razpršeno, to nujno ne pomeni potrebe po nakupu treh četrtin vseh delnic;

- drugi ukrepi po meri posameznega podjetja. (Lukančič 2004, 10)

Lahovnik pa predlaga, da se podjetja ubranijo pred nezaželenim lastnikom tako, kot kaže naslednja tabela:

Tabela 2.6 Deset predlogov, kako naj se uprave zavarujejo pred nezaželenim prevzemom

1	Vinkulacija delnic.
2	Institut odobrenega kapitala, ki daje upravi možnost, da izvede dokapitalizacijo.
3	Določilo v statutu, po katerem je možen nakup pomembnejšega paketa delnic (npr. nad 15 ali 20 %) le s soglasjem nadzornega sveta.
4	Oblikovanje sklada lastnih delnic (do zakonsko predpisanih desetih odstotkov).
5	Znižanje denarnih sredstev in odprodaja visokolikvidnih finančnih naložb (če je podjetje tarča prevzema zaradi potencialno prostih denarnih tokov) in njihovo investiranje v projekte, pri katerih notranja stopnja donosnosti presega tehtane povprečne stroške kapitala (vključno s preventivnim združevanjem ali prevzemanjem drugih podjetij).
6	Bloki delnic v rokah prijateljskih investitorjev (dolgoročni lastniki).
7	Reorganizacija podjetja z izločitvijo tistega dela podjetja, ki je najzanimivejši za prevzemnika (spin-off), pri čemer delničarji prejmejo delnice novega podjetja na proporcionalni osnovi.
8	Določilo o poštenu minimalni odkupni ceni delnic.
9	Zlata padala – pravica menedžerjev do izjemno visokih odpravnin, če je podjetje sovražno prevzeto in menedžment zamenjan.
10	Skrbno spremljanje sestave delničarjev in učinkovito poslovanje, ki odseva v visoki ceni delnic – odganja špekulativne investitorje.

Vir: Pinterič (2003, 75)

2.5 Združevanje in prevzemi bank

»Svetovni finančni sektor so v osemdesetih in še bolj v devetdesetih letih zaznamovali prevzemi in združitve (acquisitions, takeovers, mergers). Tako je celotna vrednost prevzemov in združitvev (v nadaljevanju P/Z) v evropskem finančnem sektorju v letu 1997 znašala 107,4 milijarde USD, v letu 1996 – 48,6 in v letu 1995 46,9 milijarde USD. Študija First Consultinga (the Banker, 1997) je pokazala, da se je v letih od 1990 do 1994 v Franciji število bank zmanjšalo z 801 na 626 in na Nizozemskem s 153 na 127. Tudi v ZDA je trend na področju finančnih prevzemov in združitvev podoben evropskemu, npr. v letu 1985 je bilo v ZDA 15.000 bank, leta 1995 pa samo še 10.000⁵.« (Zajc 1998, 2)

Tako teoretične kot empirične raziskave so pokazale, da so P/Z v bančni dejavnosti v svetu učinkoviti. Glede na svetovni trend in na majhnost slovenskih bank je nujno potrebno, da se tudi slovenski bančni sistem prilagodi svetovnim trendom ter tako

⁵ V podatku je zajetih tudi nekaj bank, ki so bile likvidirane.

slovenske banke postanejo enakovredne tekmice drugim bankam doma in v svetu. (Zajc 1998, 4)

2.5.1 Motivi bank za prevzeme in združitve

Zaradi globaliziranja svetovnega trga in vedno bolj liberalne zakonodaje je tudi v bančnem sektorju konkurenca vedno močnejša, posledica tega pa so vedno manjši dobički bank. Za ohraniti svojo učinkovitost in konkurenčnost je pomembno, da banke zmanjšujejo svoje stroške ter povečajo kapital. S povečano kapitalizacijo lahko banke ponudijo več vrst storitev ter razpršijo tveganja, obenem pa se poveča vrednost banke za delničarje. Zmanjševanje stroškov omogoča povečanje učinkovitosti poslovanja, tako da se zmanjšuje X-neučinkovitost (alokacijska in tehnična neučinkovitost) ali da se izkorišča ekonomija obsega (ko povprečni proizvodni stroški upadajo s povečanjem proizvodnje istih ali več različnih izdelkov). (Zajc 1998, 5)

Splošni motivi za združitve in prevzeme bank v Evropi so:

- »da bi uresničile ekonomijo obsega (economies of scale and scope – racionalizacija podružnic in poslovalnic, ponujanje paketov oz. skupin storitev ipd.),
- da bi lahko ponudile storitve velikim strankam,
- da bi lahko konkurirale tujim oz. mednarodnim bankam,
- da bi povečale rast banke z združitvijo in prevzemi (hitrejše širjenje oz. vstop v določeno industrijo ali njen del),
- da bi diverzificirale poslovanje v zavarovalništvo in druge nebančne finančne storitve ...,
- da bi razpršile tveganje poslovanja z uvajanjem novih produktov in področij,
- da bi optimirale strukturo kapitala (lastniški vs. dolžniški kapital).« (Zajc 1998, 5)

Za banke je povezovanje v bančne skupine pomembno, kadar ne razpolaga s know-howom za opravljanje določenih aktivnosti. Tako lahko to prepusti drugim subjektom, ki razpolagajo z zahtevanim tehničnim znanjem, z njimi pa se kapitalsko poveže. Na način so nekatere bančne skupine ustanovile na primer družbe, ki upravljajo pokojninske sklade ali podobne družbe. (Padoa-Schioppa 1995, 512)

Učinki vstopa tujih bank na poslovanje domačih

Bančni sistemi vzhodnoevropskih držav so bili v začetku 90. let, pred velikimi politično-gospodarskimi spremembami, slabo razviti. Te spremembe so zahtevale tudi ustrežnejšo ponudbo finančnih storitev, ki jih domače banke niso mogle zagotavljati. Z

vstopom tujih bank je te težave skoraj povsem odpravil. Slovensko bančništvo pa se je v 90. letih izognilo nasilnemu vdoru tujega kapitala, saj se je slovenska država odločila, da sama izvede sanacijo bank, ki so bile problematične. Tako je bil vstop tujega kapitala postopen ter precej manjši kot v vzhodnoevropskih državah. V prihodnosti pa se bodo tržni deleži bank s prevladujočimi tujimi lastniki povečevali. Avtor navaja ugotovitev⁶, da: »je za ugoden vpliv tujega lastništva na razvoj domačih bančnih sektorjev veliko bolj pomembno povečevanje števila bank v večinski tuji lasti kot povečevanje tržnega deleža manjšega števila ali zgolj ene same banke v večinski tuji lasti.« (Košak 2001, 31-32)

V nadaljevanju Košak navaja, da pri domačih bankah povečanje deleža v večinski tuji lasti ponavadi povzroča znižanje dobička pred obdavčenjem. V povprečju se znižajo tudi splošni upravni stroški poslovanja domačih bank. Dodaten učinek povečevanja deleža tujih bank je tudi ta, da domače banke povečujejo rezervacije za slabe terjatve, saj tuje banke ob njihovem vstopu najprej stremijo za največjimi komitenti, z najvišjimi bonitetami. S prevzemom delujoče domače banke tuje banke kupijo tudi akumuliran informacijski kapital, to pa je zanje ugodneje in ceneje kot ustanavljanje lastnih podružnic. Za tuje banke so zanimivi predvsem veliki komitenti in tisti, ki se ukvarjajo z izvozom in uvozom. Zaradi njihove mednarodne aktivnosti jim bodo tuje banke, s svojimi enotami v tujini, lahko ponudile dodatne storitve in bodo zanje bolj privlačna kot pa za manjša podjetja, ki delujejo predvsem na domačem trgu. (2001, 32)

Prednosti manjših bank

Klemenčič ugotavlja, da se število bank v tujini zmanjšuje, to pa predvsem zaradi globalizacije. V zadnjih 40-ih letih je na Bavarskem za petino manj bank in tudi v ZDA so stečaji zelo pogosti. V Sloveniji se je pred osamosvojitvijo število bank naglo povečevalo in doseglo število 35. Sledilo je povezovanje in ugasnitev nekaterih bank ter prihod tujih, tako da se je njihovo število zmanjšalo [danes je v Sloveniji 18 bank + 1 v likvidaciji]. V letu 2001 je sedem največjih slovenskih bank opravljalo skoraj 75 % vseh tolarskih bančnih poslov, ostalih 17 [v letu 2001 je bilo v Sloveniji 24 bank] pa preostalih 25 %. Ob seštevku bilančne vsote (obsega poslovanja) vseh slovenskih bank pa ugotovimo, da ta ne dosega niti tretjine bilančne vsote največje avstrijske banke. Bilančna vsota največje nemške banke pa je 60-krat večja od seštevka vseh slovenskih bank skupaj. Glede na navedeno se smatra, da pri nas prevladujejo majhne banke. Vsa srednja Evropa pozna Slovenijo po regionalnih bankah. Te majhne banke so med seboj zelo različne. Nekatere so hčerinske družbe tujih bank, druge so specializirane za določene posle, nekatere pa so svojo dejavnost razširile preko družb za upravljanje, tako da lahko vplivajo na lastništvo podjetij pri ponudbi svojih bančnih storitev. V naraščajoči konkurenci vsaka banka skuša najti svoje tržno mesto in se ustaliti tako v

⁶ Claessens et al., 1998.

gospodarskem kot političnem okolju. Že nekaj let lahko podjetja odpirajo več računov, ne le pri eni banki. Prednost manjših bank je v njihovi večji prožnosti in bolj osebnem obravnavanju predlogov strank. Stranka se v manjših bankah ne počuti »le številka«. (2001, 29)

2.5.2 Povezovanje bank z zavarovalnicami

V tujini je povezovanje bančnih, zavarovalnih in drugih finančnih organizacij pogosto. Ker je večina njihovih funkcij komplementarna, se njihovi poslovni in naložbeni interesi prepletajo. S kapitalskimi povezavami teh organizacij nastajajo nove oblike finančnih organizacij, za katere se uporablja izraz »bank insurance organisations« ali kar skrajšano »bank-asurance«. (Končina 1994, 43)

»Prodaja zavarovalniških storitev prek bančne prodajne mreže pomeni, da banka svojim strankam poleg bančnih storitev ponuja še pokojninska, rentna in življenjska ter redko tudi neživljenjska zavarovanja. Zavarovalniške storitve so naprodaj vsem strankam, ki so v bančni podatkovni bazi, banka pa s prodajo dodatnih storitev, ki jih ni razvijala sama, povečuje zaslužek. Ob tem banka veča tudi prednost pred konkurenco«. (Dubrovski 2004, 227)

Pred kapitalskimi in poslovnimi povezavami bi banke in zavarovalnice morale ta postopek ustrezno načrtovati in razdeliti v naslednje stopnje:

- »opredelitev smotrov in temeljnih ciljev skupnega poslovanja;
- analiza in prognoza dejavnikov zunanjega okolja banke in zavarovalnice;
- analiza notranjih virov, prednosti in pomanjkljivosti obeh organizacij;
- izbira, oblikovanje in izvedba strategij ter poslovnih politik.« (Končina 1994, 46)

Prednosti poslovne povezave banke z zavarovalnico so lahko posredne ali neposredne, predvsem pa dolgoročne. Končina (1994, 46) navaja naslednje prednosti za banko:

- »banka pridobi kakovostna dolgoročna sredstva življenjskih zavarovanj. V genezo teh zavarovanj je vtkan motiv varčevanja. Ta vrsta zavarovanj torej že po svoji naravi potrebuje tudi bančno poslovno usmeritev: varčevanje – naložbe. Police za življenjsko zavarovanje postanejo v državi z razvitim trgom kapitala pogosto uporabljen vrednostni papir, ki lahko rabi za garancijo pri pridobivanju bančnih kreditov,
- povezava z zavarovalnico banki omogoča širitev ponudbe svojih storitev in s tem zajetje širših tržnih segmentov. Ponudba banke je torej pestrejša in bolj celostna. Tržni delež banke zaradi povezave z zavarovalnico narašča,

- banka si okrepi svojo kredibilnost; enak učinek seveda dosega tudi zavarovalnica,
- banka lahko izkoristi nekatere zavarovalne storitve tudi za svoje potrebe. Taka so na primer kreditna zavarovanja (zavarovanja plačil). Če banka uporablja storitve »svoje« zavarovalnice, mora upoštevati zavarovalna načela in zakonitosti. Pri pripravi zavarovalne pogodbe mora torej izhajati iz strokovnih argumentov zavarovalničarjev,
- naložbena sredstva zavarovalnih rezerv in rezervacij so lahko deloma (strukturo nalaganja sredstev zavarovalnic predpisuje zakon) vir naložbenih sredstev banke, pri čemer mora banka upoštevati ročnost zavarovalnih naložb in zavarovalnici zagotoviti časovno izravnavo nevarnosti,
- banka in zavarovalnica lahko skupaj oblikujeta tržno strategijo za posamezne tržne segmente, kot so na primer industrija, obrt, kmetijstvo itn. Skupaj lahko uporabita trženjska orodja, ki so značilna za finančna storitvena podjetja, torej tako za banke kot za zavarovalnice.« (Končina 1994, 46)

V zvezi s povezovanjem bank in zavarovalnic Padoa-Schioppa omenja *finančne konglomerate*. Gre za skupino družb, povezanih s skupnim nadzorom, katerih izključna, oziroma pglavitna dejavnost je opravljanje storitev iz vsaj dveh finančnih sektorjev (bančništvo, vrednostni papirji, zavarovalništvo). Spodbuda za nastajanje teh konglomeratov izhaja iz možnosti širjenja dejavnosti glede na liberalizacijo in enotenje finančnih trgov. Na podlagi raziskave, ki jo je opravila Banca d'Italia, skoraj 75 % bančnih skupin, ki so vpisane v register pri centralni banki, nudi poleg drugih storitev tudi življenjska zavarovanja. (Padoa-Schioppa 1995, 521-522)

2.5.3 Strateško pozicioniranje domačih bank

Z vključitvijo Slovenije v Evropsko unijo ter z zanimanjem tujih bank za povečanje svoje prisotnosti na slovenskem bančnem trgu, je za domače banke pomembno strateško pozicioniranje. Banke morajo oceniti, kateri finančni trgi jim bodo omogočili najboljše pogoje za rast glede bančnih komitentov, produktov in prisotnosti v regiji. Pri strateškem pozicioniranju je pomembno, da banka analizira tržno konkurenco, da preveri sposobnost pozicioniranja na trgu, sposobnost kreativnosti in prilagajanja, sposobnost obvladovanja kompleksnosti poslovanja, doseganja sinergij itd. Banka mora pri tem odločiti tudi, v kakšni organizacijski obliki bo najboljše dosegla zastavljene cilje, od specializirane finančne institucije do integriranosti v mednarodni finančni konglomerat. Na evropskem trgu je med bankami velika konkurenca pri pridobivanju velikih komitentov, saj stranke izbirajo ponudbe, ki so zanje najbolj ugodne, ne glede na

to, katera finančna institucija jih nudi. Takim pritiskom so danes izpostavljene tudi slovenske banke. (Tomaž 2001, 87-88)

2.5.4 Združitve bank v Sloveniji

Banka Slovenije vodi naslednji register pripojitev bank v Sloveniji za obdobje do 30. 06. 2004:

Tabela 2.7 Statusne spremembe bank (do 30. 06. 2004) - Pripojitve

<i>Banka</i>	<i>Statusna sprememba</i>	<i>Datum spremembe</i>
Ljubljanska banka Komercialna banka Nova Gorica d. d., Nova Gorica	Pripojitev k Novi Kreditni banki Maribor d. d., Maribor	30. 12. 1994
E banka d. d. Maribor	Pripojitev k Novi Ljubljanski banki d. d., Ljubljana	12. 01. 1995
Ljubljanska banka Posavska banka d. d., Krško	Pripojitev k Novi Ljubljanski banki d. d., Ljubljana	01. 04. 1996
Banka Noricum d. d. Ljubljana	Pripojitev k Banki Celje d. d.	19. 12. 1996
Hmezad banka d. d. Žalec	Pripojitev k Banki Celje d. d.	30. 09. 1998
Banka Creditanstalt d. d. Ljubljana	Pripojitev k Bank Austria d. d.	02. 11. 1998
UBK banka d. d. Ljubljana (bančna skupina SKB)	Pripojitev k SKB banki d. d. Ljubljana	30. 12. 1998
M banka d. d. Ljubljana	Pripojitev k Banki Koper d. d.	01. 10. 1999
Banka Societe Generale Ljubljana d. d.	Pripojitev k SKB banki d. d. Ljubljana	01. 10. 2001
Pomurska banka d. d. Murska Sobota (bančna skupina NLB)	Pripojitev k Novi Ljubljanski banki d. d., Ljubljana	01. 10. 2001
Banka Velenje d. d. (bančna skupina NLB)	Pripojitev k Novi Ljubljanski banki d. d., Ljubljana	01. 10. 2001
Dolenjska banka d. d. Novo mesto	Pripojitev k Novi Ljubljanski banki d. d., Ljubljana	01. 10. 2001
Banka Vipava d. d., Nova Gorica	Pripojitev k Abanki d. d. Ljubljana	21. 12. 2002

Vir: Banka Slovenije 2004, 60

3 PRAVNA UREDITEV POVEZANIH GOSPODARSKIH DRUŽB, ZDRUŽITEV TER BANČNIH SKUPIN

Kot generalni zakon ureja povezane gospodarske družbe v Sloveniji Zakon o gospodarskih družbah (v nadaljevanju ZGD). Kot specialni zakon pa za bančne skupine velja še Zakon o bančništvu (v nadaljevanju ZBan). V Italiji je status gospodarskih družb urejen v Codice civile (v nadaljevanju CC), bančništvo pa ureja Testo unico delle leggi in materia bancaria e creditizia (v nadaljevanju TU).

Ker ZBan določa, da se banka lahko ustanovi le kot delniška družba (15. člen), bo v tem poglavju poudarek na pravni ureditvi povezovanj in združitve delniških družb.

3.1 Zakonska razvrstitev povezanih družb in bančnih skupin

Povezane družbe so v ZGD urejene v sedmem poglavju, po tem zakonu pa sodijo mednje tiste pravno samostojne družbe, ki so v takem razmerju, da:

- je večina deležev ali večina glasovalnih pravic ene družbe v rokah druge družbe. Prva družba je družba v večinski lasti, druga družba pa družba z večinskim deležem;
- ena družba (obvladujoča družba) posredno ali neposredno obvladuje drugo družbo (odvisno družbo). Meni se, da je družba v večinski lasti odvisna družba, družba z večinskim deležem pa obvladujoča družba;
- tvorijo koncern, ki je lahko dejanski, pogodbeni ali z razmerjem enakopravnosti. Sestavljajo ga odvisne družbe ter obvladujoča družba, povezuje pa jih enotno vodstvo;
- obstaja med družbama vzajemna kapitalska udeležba, in sicer tako, da vsaki družbi pripada vsaj 25 % deležev druge družbe;
- so med seboj povezane s pogodbami o obvladovanju in prenosu dobička ali z drugimi podjetniškimi pogodbami. (ZGD 461.- 467. člen)

Bančno skupino tvorijo banka ali finančni holding s sedežem v Republiki Sloveniji kot nadrejena družba ter ena ali več bank, druge finančne organizacije ali družbe za pomožne storitve, katerih sedež je lahko tudi v tujini, kot podrejene družbe. Banka oz. finančni holding se lahko smatra za nadrejeno družbo, ko:

- ima v drugi družbi večino glasovalnih pravic,
- lahko v drugi družbi imenuje oz. odpokliče večino članov uprave ali nadzornega sveta,
- lahko na podlagi podjetniške pogodbe ali na podlagi drugega bančnega temelja prevladujoče vpliva na drugo družbo,
- ima v drugi družbi najmanj petino glasovalnih pravic, večina članov uprave in nadzornega sveta pa je bila imenovana samo zaradi izvrševanja glasovalnih pravic nadrejene družbe,

- se kot delničar oz. družbenik druge družbe dogovori z drugim delničarjem oz. družbenikom iste družbe za nadzor večine glasovalnih pravic v podrejeni družbi,
- je njena udeležba v kapitalu druge družbe najmanj 20 %,
- Banka Slovenije oceni, da na katerikoli drugi podlagi pomembno vpliva na podrejeno družbo. (ZBan, 2. in 3. odstavek 95. člena)

Bančna skupina obstaja tudi takrat, ko je sedež finančnega holdinga v državi članici Evropskih skupnosti, ki delujejo v okviru Evropske unije (v nadaljevanju država članica) in

- je nadrejena družba, po zgoraj navedenih pogojih, banki s sedežem v Republiki Sloveniji;
- finančnemu holdingu ni podrejena nobena banka, ki ima v državi članici pravico opravljati bančne storitve, in ki ima sedež v državi sedeža finančnega holdinga;
- kadar je banka, s sedežem v Republiki Sloveniji in s pravico opravljati bančne storitve v državi članici, podrejena finančnemu holdingu, s sedežem v državi članici ter ima višjo bilančno vsoto kot ostale njegove podrejene banke. Če pa je bilančna vsota banke, s sedežem v Republiki Sloveniji, enaka kot bilančna vsota druge, finančnemu holdingu podrejene banke, mora za obstoj bančne skupine predhodno pridobiti pravico opravljati bančne storitve. (ZBan, 4. odstavek 95. člena)

Kadar sta banka ali finančni holding s sedežem v Republiki Sloveniji podrejena drugi banki ali finančnemu holdingu s sedežem v Republiki Sloveniji, ne moreta biti nikakor nadrejena družba bančne skupine. Enako velja za finančni holding s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je podrejen banki, ki lahko opravlja bančne storitve v državi članici. (ZBan, 6. odstavek 95. člena)

Bančna skupina kot celota mora ravnati skladno s pravili o obvladovanju tveganj, ki jih določa ZBan. Nadrejeni banki v bančni skupini se mora omogočiti spremljanje tveganj, ki jim je bančna skupina izpostavljena, in izvrševanje ukrepov za obvladovanje teh tveganj. Obveznost bančne skupine kot celote je, da izračunava konsolidirano stanje kapitala, kapitalske ustreznosti, izpostavljenosti, neizravnanih postavk ter naložb v kapital nefinančnih organizacij. (ZBan, 98. člen)

Codice civile govori o *povezanih družbah* v 2359. členu, kjer navaja, da se smatrajo za družbe v večinski lasti tiste družbe, kjer:

- druga družba razpolaga z večino glasov, ki jih lahko uveljavi na redni skupščini,
- druga družba razpolaga z zadostno količino glasov, da ima lahko na redni skupščini prevladujoč vpliv,

- je družba pod prevladujočim vplivom druge družbe, na podlagi medsebojnih pogodb.

Za odvisne družbe se smatrajo tiste družbe, na katere ima druga družba pomemben vpliv. Pomemben vpliv ima takrat, ko lahko uveljavlja na skupščini najmanj petino vseh glasov, oziroma z desetino, če delnice družbe kotirajo na borzi.

Po italijanski zakonodaji je *bančna skupina* sestavljena (TU, 60. člen):

- iz banke s sedežem v Italiji kot nadrejene banke ter bančnih, finančnih ter instrumentalnih družb kot njenih podrejenih družb;
- iz finančne družbe kot nadrejene družbe ter bančnih, finančnih ter instrumentalnih družb kot njenih podrejenih družb, ko v okviru družbe prevladuje bančna dejavnost, na podlagi predpisov italijanske centralne banke ter odločb, ki jih je izdal Comitato interministeriale per il credito e il risparmio⁷ (CICR).

Padoa-Schioppa pri tem ugotavlja, da so tu izključene zavarovalne družbe [medtem ko slovenski ZBan šteje med druge finančne organizacije tudi zavarovalnice], ki tudi spadajo v finančni sektor, kar otežuje povezovanje zavarovalnic in bank. Kljub temu pa kapitalsko povezovanje med bankami in zavarovalnicami, na podlagi katerih nastajajo tako imenovani finančni konglomerati, ni prepovedano. (1995, 508-517)

Nadrejena družba je banka ali finančna družba s sedežem v Italiji, ki nadzoruje podrejene družbe, ki sestavljajo bančno skupino, in istočasno ni podrejena drugi banki ali finančni družbi s sedežem v Italiji, ki bi se lahko smatrala za nadrejeno družbo. Ko je nadrejena družba finančna družba, mora v skupini družb, ki jo sestavljajo, prevladovati bančna, finančna ali instrumentalna dejavnost. Nadrejena družba deluje pod nadzorom centralne banke, ki tudi preveri njen statut in vse njegove nadaljnje spremembe, v kolikor ne bi delovala v nasprotju z načelom skrbnega in previdnega upravljanja skupine. V okviru svoje dejavnosti vodenja in koordinacije, daje nadrejena družba članicam skupine navodila, kako izvajati predpise, ki jih centralna banka izdaja v interesu stabilnosti skupine. Člani uprave družb, ki sestavljajo skupino, so dolžni predložiti vse zahtevane podatke in informacije na podlagi predpisov za konsolidirani nadzor. Člani nadzornega sveta nadrejene finančne družbe so dolžni nemudoma obvestiti centralno banko, če ugotovijo, da je prišlo do dejanj, ki bi lahko pomenila nepravilno vodenje bank ali neupoštevanje predpisov, ki urejajo bančno dejavnost. (TU, 61. člen)

⁷ Gre za nekakšen odbor za nadzor bančništva, ki ga sestavlja več ministrov, in sicer: minister za zakladništvo, ki odboru tudi predseduje, minister za zunanjo trgovino, minister za kmetijstvo, živilstvo in gozdarstvo, finančni minister, minister za industrijo, trgovino in obrtništvo, minister za javna dela in minister za Evropsko gospodarsko skupnost. Na zasedanjih odbora je prisoten tudi guverner italijanske centralne banke. (TU, 2. člen)

Bančna skupina je vpisana v register, ki ga vodi centralna banka. Nadrejena družba obvesti centralno banko o obstoju bančne skupine ter o njeni sestavi. Centralna banka lahko po službeni dolžnosti preveri obstoj bančne skupine ter določi drugačno sestavo, kot jo je predlagala nadrejena družba. Dolžnost članic skupine je, da v svojih aktih ter dopisni dokumentaciji navajajo podatek, da so vpisane v register bančnih skupin. (TU, 64. člen)

3.1.1 Družba v večinski lasti in družba z večinskim deležem

Če ima določena družba v drugi pravno samostojni družbi večino deležev, ali če ima v njej večino glasovalnih pravic, se smatra, da je podana večinska udeležba in da je prva družba družba z večinskim deležem, druga pa družba v večinski lasti. Večinska udeležba v kapitalu ali večina glasovalnih pravic omogoča družbi pomembno večino pri glasovanju na skupščini. Večinski delež se ugotavlja glede na skupni nominalni znesek celotne udeležbe v osnovnem kapitalu druge družbe, odštejejo pa se lastni deleži oziroma lastne delnice. Možne so tudi omejitve glasovalnih pravic [npr. v statutu], vendar te ne vplivajo pri ugotavljanju udeležbe. Prav tako ne vpliva dejstvo, ali je bil delež vplačan v celoti; to kvečjemu lahko vpliva pri izvajanju glasovalnih pravic. Pri ugotavljanju večinskega deleža se k deležu družbe prištevajo tudi tisti deleži, ki jih ima v drugi družbi družba, ki je odvisna družba prve družbe ter tisti deleži, ki jih ima druga oseba za račun prve družbe ali od nje odvisne družbe.

Število glasovalnih pravic se ugotavlja iz razmerja števila glasovalnih pravic, ki se lahko uresničujejo glede na število deležev v kapitalu do vseh glasovalnih pravic. Odštejejo se pa tiste glasovalne pravice, ki izhajajo iz lastnih deležev. Iz tega izhaja, da glasovalne pravice obstajajo le na podlagi kapitalske udeležbe, njihovo število pa je sorazmerno z višino udeležbe. Možne so tudi omejitve glasovalnih pravic ali obstoj prednostnih delnic brez glasovalne pravice. (Pivka 1993a, 90)

V Zakonu o bančništvu sta udeležba in kvalificirani delež opredeljeni tako: posamezna oseba je udeležena v drugi osebi, kadar posredno ali neposredno poseduje najmanj 20 % poslovnega deleža, delnic ali drugih pravic v kapitalu druge osebe in na podlagi katerih lahko sodeluje pri upravljanju te druge osebe. Za kvalificirani delež pa šteje posredno ali neposredno imetje poslovnega deleža, delnic ali drugih pravic v posamezni pravni osebi, s katerimi imetnik pridobi ali najmanj 10 % delež glasovalnih pravic oz. najmanj 10 % delež v kapitalu te osebe ali delež glasovalnih pravic oz. delež v kapitalu te osebe, ki ne dosega 10 %, vendar mu omogoča izvajanje pomembnega vpliva na upravljanje te pravne osebe. (ZBan, 9. člen)

Za pridobitev delnic banke, s katerimi se pridobi kvalificirani delež, pa je potrebno predhodno pridobiti dovoljenje Banke Slovenije. To dovoljenje je potrebno tudi pri nadaljnjih pridobitvah delnic, s katerimi se doseže ali preseže mejo 20 %, 33 % ali 50 %

deleža glasovalnih pravic ali deleža v kapitalu banke, na podlagi česar oseba postane obvladujoča družba banke. (ZBan, 19. člen)

3.1.2 Odvisna in obvladujoča družba

Odvisna in obvladujoča družba sta dve pravno samostojni družbi, v kateri ima ena posredno ali neposredno prevladujoč vpliv nad drugo družbo. Večinski delež ene družbe v drugi družbi je samo eden izmed dejavnikov, ki pomenijo odvisnost. Avtorica navaja definicijo, ki se je izoblikovala v tujini in ki pravi:

»odvisnost enega podjetja od drugega je podana, kadar obvladujoče podjetje razpolaga s sredstvi, ki mu omogočajo doseči, da drugo podjetje ravna po njegovi volji. To se lahko doseže ali s kapitalsko večino ali z večino glasov. Ali obstaja odvisnost, je treba vedno ugotavljati s stališča obvladujočega podjetja.« (Pivka 1993a, 90)

Odvisnost mora biti trajna, zato se na primer poslovna odvisnost med dobaviteljem in trgovcem še ne more smatrati kot razmerje odvisnosti. Odvisnost obstaja tudi v primeru, ko obstaja le možnost obvladujočega vpliva, ne glede na to, ali se ta vpliv tudi res izvaja. Družbi, kjer je ena neposredno odvisna, druga pa obvladujoča družba, spadata po zakonu med povezane družbe, obenem se smatrajo za povezane družbe tudi druge odvisne družbe obvladujoče družbe. (Pivka 1993a, 90)

Za odvisno in obvladujočo družbo se po Zakonu o bančništvu uporabljajo iste določbe kot v ZGD. (ZBan, 4. odstavek 10. člena)

Nadrejena banka v bančni skupini je tista banka, ki ima sedež v Republiki Sloveniji in ki ni istočasno podrejena drugi banki, s sedežem v Republiki Sloveniji. Kadar izpolnjuje ta pogoj več bank v skupini, se smatra za nadrejeno tista banka, ki ima najvišjo bilančno vsoto. Ta banka je odgovorna za izpolnjevanje obveznosti bančne skupine, ki jih določa Zakon o bančništvu. (ZBan, 97. člen)

Konsolidirana letna poročila

Kapitalska družba, ki ima sedež v Republiki Sloveniji in ki je nadrejena eni ali več družbam, ne glede na to ali imajo sedež v Sloveniji ali izven nje, mora izdelati tudi konsolidirano letno poročilo. Konsolidirano letno poročilo mora prikazovati na resničen in pošten način finančni položaj in poslovni izid vseh v konsolidacijo vključenih družb, to je nadrejene družbe in vseh podrejenih kapitalskih družb. To poročilo je sestavljeno iz konsolidirane bilance stanja, konsolidiranega izkaza poslovnega izida, priloge h konsolidiranim izkazom, konsolidiranega izkaza gibanja kapitala, konsolidiranega izkaza finančnega izida in poslovnega poročila družb, ki so vključene v konsolidacijo. Letna poročila velikih in srednjih družb ter tistih manjših družb, čigar vrednostni papirji se trgujejo na organiziranem trgu, morajo biti revidirana s strani revizorjev. V osmih mesecih po koncu poslovnega leta se, zaradi javne objave, konsolidirana letna poročila

z revizorjevim mnenjem predložijo organizaciji, ki je pooblaščen za obdelovanje in objavljanje podatkov. (ZGD, 53.-55. člen)

V bančni skupini je nadrejena banka tista, ki mora pripraviti konsolidirane računovodske izkaze. Podrobnejši način, obseg in vsebino konsolidiranih računovodskih izkazov predpisuje Banka Slovenije. Banka Slovenije tako lahko predpiše banki v bančni skupini, da opravi konsolidacijo posameznih postavk ali posameznih poslov ali skupine poslov znotraj bančne skupine, v kolikor to daje popolnejši in pravilnejši prikaz rezultatov poslovanja bančne skupine kot celote ali posamezne banke v bančni skupini. Banka Slovenije lahko predpiše opravljanje konsolidacije tudi banki, ki je podrejena družbi, ki ni banka oziroma finančni holding, če meni da to daje popolnejši in pravilnejši prikaz rezultatov poslovanja banke. Podrejene družbe v bančni skupini morajo nadrejeni družbi posredovati vse podatke in informacije, ki jih ta potrebuje za konsolidacijo. To so: aktivne in pasivne bilančne in zunajbilančne postavke, kapital, velika izpostavljenost, letno poročilo s prilogami, stanje neizravnanih postavk, naložbe v kapital nefinančnih organizacij ter druge postavke, ki vplivajo na konsolidacijo v zvezi z likvidnostnimi ter tečajnimi, obrestnimi in drugimi tržnimi tveganji. Nadrejena banka v bančni skupini mora zagotoviti, da ji podrejene banke in finančni holding predložijo podatke za konsolidacijo. Kadar nadrejeni finančni holding tega ne stori, mora nadrejena banka o tem nemudoma obvestiti Banko Slovenije. (ZBan 99.-101. člen)

V Italiji je konsolidirana bilanca urejena v zakonu, ki ureja borzno poslovanje. (Šinkovec 2001, 49)

Po italijanski bančni zakonodaji izvaja Banca d'Italia konsolidiran nadzor nad:

- družbami, ki pripadajo bančni skupini,
- bančnimi, finančnimi in instrumentalnimi družbami, ki so v najmanj 20% lasti družb, ki pripadajo bančni skupini ali nad posameznimi bankami,
- bančnimi, finančnimi in instrumentalnimi družbami, ki ne pripadajo bančni skupini, vendar so v večinski lasti fizične ali pravne osebe, ki ima večinski delež neke bančne skupine ali posamezne banke;
- finančnimi družbami, ki imajo sedež v eni izmed drugih držav članic in ki imajo večinski delež v nadrejeni družbi ali posamezni banki s sedežem v Italiji, v kolikor te družbe spadajo v konsolidirani nadzor Bance d'Italia, na podlagi sporazumov le-te z drugimi nadzornimi organi držav članic o medsebojnem sodelovanju pri nadzoru skupin, ki delujejo na območju Evropske unije (TU, 69. člen),
- bančnimi, finančnimi in instrumentalnimi družbami, ki so v večinski lasti družb iz prejšnje alineje,

- bančnimi, finančnimi in instrumentalnimi družbami, ki so v najmanj 20 % lasti (tudi združeno) družb iz prejšnjih dveh alinej,
- druge družbe, ki imajo večinski delež vsaj ene banke ali ki so v večinski lasti banke ali družbe, ki pripada bančni skupini. (TU, 65. člen)

Zgoraj navedene družbe morajo periodično predložiti Banci d'Italia podatke o stanju ter druge informacije, na podlagi katerih lahko centralna banka izvaja konsolidiran nadzor. Družbe s sedežem v Italiji predložijo te informacije in podatke svoji nadrejeni družbi. Družbe s sedežem v Italiji, ki spadajo h konsolidiranemu nadzoru drugih nadzornih organov držav članic, predložijo informacije subjektom po navodilih nadzornih organov. (TU, 66. člen)

Za izvajanje konsolidiranega nadzora lahko Banca d'Italia, skladno z določbami CICR-a predpiše nadrejenim družbam ukrepe ali druge splošne ali posebne odredbe, ki zadevajo:

- kapitalsko ustreznost,
- obvladovanje tveganj,
- posedovanje deležev,
- upravno ter računovodsko urejenost in notranji nadzor.

Banca d'Italia lahko predpiše, da je za katerega izmed zgoraj navedenih primerov potrebno njeno predhodno dovoljenje. (TU, 67. člen)

Položaj organov obvladujoče družbe

Organ delničarjev v delniški družbi je skupščina delničarjev. Pristojnosti skupščine urejata zakon in statut družbe. V vseh pravnih sistemih pa velja, da skupščina ne more odločati o vodenju poslov družbe, temveč je za to pristojna uprava. Glede na to skupščina obvladujoče družba nima nobenih pristojnosti glede odvisne družbe. Te pristojnosti pa ima uprava obvladujoče družbe, saj lahko kot delničar nastopa v skupščini odvisne družbe. Osnovna naloga nadzornega sveta je nadzor poslovanja uprave, v primeru povezanih družb pa sega nadzor tudi na odvisno družbo, saj spada med posle uprave obvladujoče družbe tudi uresničevanje članskih pravic v skupščini odvisne družbe. Uprava odvisne družbe pa ni neposredno nadzorovana s strani nadzornega sveta obvladujoče družbe, saj to nalogo opravlja nadzorni svet odvisne družbe.

Družbeniki obvladujoče delniške družbe so izpostavljeni nevarnosti, ko je poslovna politika uprave taka, da zadržuje dobičke v odvisni družbi. S tem omejuje delničarjem obvladujoče družbe pravico do izplačila dividend. Zato so bile v okviru Evropske unije sprejete smernice, ki urejajo to problematiko z zahtevo po konsolidiranih računovodskih in finančnih izkazih, te pa načeloma sprejema skupščina obvladujoče družbe. Vpliv družbenikov na upravo je, v družbah z nadzornim svetom, zelo omejen, saj ne morejo ne imenovati ne odpoklicati članov uprave. To lahko stori le nadzorni svet. Ko so v

nadzornem svetu udeleženi tudi delavci in ko je lastništvo delnic razpršeno, je njihov vpliv minimalen. (Bratina 2001, 165)

Položaj organov odvisne družbe

Delniška družba s pridobitvijo zadostnega števila delnic z glasovalno pravico druge družbe pridobi v njej odločilni vpliv ter članske pravice, ki jih lahko uveljavlja v skupščini družbe. Po zakonu pa je za vodenje poslov pristojna uprava družbe, ki družbo vodi samostojno, na lastno odgovornost in v dobro družbe. Tako skupščina ne more neposredno vplivati na delo uprave in ji dajati nikakršnih navodil. Če bi uprava delniške družbe vodila družbo slabo in malomarno, bi ogrožala interese družbenikov in upnikov. Zato zakon predpisuje krivdno odškodninsko odgovornost članov uprave, ki zagotavlja družbenikom in upnikom povrnitev škode zaradi slabega vodenja. Zaradi odgovornosti, ki jo imajo člani uprave, je težko pričakovati, da bi izvrševali škodljiva navodila s strani tretjih, saj bi to škodilo družbi, družbenikom in upnikom. Uprava pa je lahko razbremenjena odgovornosti, ko njena odločitev temelji na zakonitem skupščinskem sklepu (ki ga predvideva ZGD v 280. členu). V primerih, ko je obvladujoča družba edini delničar odvisne družbe in uprava odvisne družbe prepusti skupščini, da sprejema skupščinske sklepe, zaradi odsotnosti drugih delničarjev, ni potrebe po zakonski zaščiti delničarjev. V takem primeru so lahko ogroženi le interesi upnikov, če bi odvisna družba zašla v izgubo in ne bi mogla poravnati obveznosti do svojih upnikov. Te nevarnosti pa ni, kadar obvladujoča družba prevzame vse obveznosti odvisne družbe. Glede na navedeno avtor sklepa, da ni razlogov, da se ne bi dopustilo tudi škodljivega vpliva obvladujoče družbe na odvisno družbo. Tako je pravzaprav urejen pogodbeni koncern, na podlagi sklenjene pogodbe o obvladovanju. (Bratina 1997, 173-175)

3.1.3 Vzajemno kapitalsko udeležene družbe

Za vzajemno kapitalsko udeležene družbe se štejejo tiste družbe, ki imajo sedež v Republiki Sloveniji in so med seboj povezane tako, da ima vsaka več kot 25 % deležev druge družbe. Kadar ima ena družba v drugi večinski delež, ali če jo lahko posredno ali neposredno obvladuje, se šteje ta družba za obvladujočo družbo, druga pa je odvisna družba. Če pa imata obe družbi v drugi družbi večinski delež, oziroma lahko obe družbi druga drugo neposredno ali posredno obvladujeta, sta obe družbi obvladujoči in odvisni družbi. (ZGD, 464. člen)

Pivka (1993a, 90) ugotavlja, da je namen te ureditve omejiti nevarnosti, ki bi nastale z vzajemno kapitalsko udeležbo glede pridobitve, ohranitve in pravičnega porekla kapitala, pa tudi glede oblikovanja odločitev na skupščini. Z obojestransko udeležbo kapitala obstaja namreč nevarnost, da postane udeležba v kapitalu ter izvor kapitala nejasen, to pa vpliva na oblikovanje sklepov in na glasovanje na skupščini delničarjev.

Zakon določa tudi, da mora družba, ki pridobi več kot 25 % delnic druge družbe ter pridobi v njej večinski delež, drugo družbo o tem nemudoma pisno obvestiti. Ta družba mora to obvestilo tudi takoj objaviti. Do takrat se pravice iz delnic ne morejo uveljavljati. (ZGD, 465. člen)

Na drugi strani pa ZBan, kot specialni zakon, prepoveduje vzajemno kvalificirano imetništvo delnic. V 18. členu zakona namreč določa, da v primeru, ko je banka imetnik delnic druge banke ali finančne organizacije, s katerimi je v kapitalu ali pri glasovanju udeležena z več kot 10 %, ta druga banka ali finančna organizacija ne more pridobiti takega števila delnic prve banke, s katerimi bi v kapitalu ali pri glasovanju presejala 10 % udeležbo.

Namen ureditve kvalificiranih deležev je namreč preprečiti, da bi posamezna oseba na podlagi 10 % deleža lahko pomembneje vplivala na odločitve o poslovanju banke in s tem svojo udeležbo pri upravljanju banke uporabila oziroma zlorabila tako, da bi zaradi njenega vpliva banka kršila pravila o obvladovanju tveganj ali da bi poslovala tako, da bi bil nadzor nad njenim poslovanjem otežen ali celo onemogočen. (Plavšak 1999, 424)

3.1.4 Pogodba o obvladovanju, pogodba o prenosu dobička in druge podjetniške pogodbe

Pogodba o obvladovanju je pogodba, ki je sklenjena med dvema družbama in s katero je vodenje ene družbe podrejeno drugi družbi.

Pogodba o prenosu dobička je pogodba med dvema družbama, s katero se dogovorita, da ena družba prenese celoten svoj dobiček na drugo družbo ali ko se ena družba obveže, da bo svojo družbo vodila za račun druge družbe (*pogodba o vodenju poslov*).

Med **podjetniške pogodbe** spadajo tiste pogodbe, na podlagi katerih se družba obveže, da bo:

- svoj celotni ali delni dobiček ali dobiček svojih obratov združila z dobički drugih družb ali z dobički obratov drugih družb z namenom skupne delitve dobička (*profitna skupnost*);
- del svojega dobička ali dobiček svojega obrata delno ali v celoti prenesla na drugega (*pogodba o delnem prenosu dobička*);
- dala obrat svoje družbe v zakup nekomu drugemu ali da ga bo na kakšen drugačen način prepustila (*pogodba o zakupu obrata, pogodba o prepustitvi obrata*). (ZGD, 466. in 467. člen)

Za veljavnost podjetniških pogodb je potrebno soglasje skupščine. Biti mora v pisni obliki in objavljena na skupščini. Vsak delničar lahko zahteva prepis. Vsak delničar ima na skupščini, ki sklepa o soglasju k pogodbi o obvladovanju ali k pogodbi o prenosu dobička, pravico do pojasnil o vseh pomembnih zadevah glede sklenitve pogodbe.

Pogodba mora biti vpisana v register, sicer ni veljavna. Vse spremembe podjetniške pogodbe se sprejemajo le s soglasjem skupščine. Podjetniško pogodbo je mogoče razvezati le ob koncu poslovnega leta ali ob koncu drugega obračunskega obdobja, če se v pogodbi tako določi. Ne glede na odpovedni rok se pogodba lahko odpove kadarkoli, če za to obstaja utemeljen razlog. Razveza pogodbe ali odpoved pogodbe morata biti pisni, prenehanje podjetniške pogodbe pa se vpiše v register. (ZGD, 468.-473. člen)

3.1.5 Koncerni in koncernske družbe

Koncernske družbe so tiste družbe, ki so vključene v koncern in so povezane z enotnim vodstvom. Tvori ga odvisna družba skupaj z obvladujočo družbo. Pri tem ločimo:

- **dejanski koncern**, ki ga tvorijo ena obvladujoča ter ena ali več odvisnih družb, povezanih z enotnim vodstvom obvladujoče družbe;
- **pogodbeni koncern**, ki ga sestavljajo družbe, ki so med seboj sklenile pogodbo o obvladovanju;
- **koncern z razmerjem enakopravnosti**, kjer so pravno samostojne družbe povezane z enotnim vodstvom, med sabo pa družbe niso odvisne.

Temeljna značilnost povezanih družb je, da družbe pri tem ostanejo pravno samostojne, saj ne kapitalske ne pogodbene povezave ne pomenijo, da morajo družbe spremeniti pravnoorganizacijsko obliko. To pa pomeni predvsem, da uprava, nadzorni svet in skupščina udeleženih družb upravljajo udeležene družbe enako kot pri nepovezanih družbah.

Pri koncernskih družbah, kjer je vodstvo enotno, pa je drugače. Uprava odvisne družbe mora upoštevati navodila obvladujoče družbe, vpliv obvladujoče družbe pa se pokaže tudi v skupščini in nadzornem svetu. Uprava obvladujoče družbe pridobi poleg pravic tudi dodatne obveznosti, saj odgovarja tako svoji družbi kot tudi odvisni družbi ter njenim članom in upnikom.

S pravno ureditvijo povezanih družb so pomembna predvsem tista pravila, ki urejajo pravico vodenja v koncernih in odgovornost obvladujoče družbe, ta pravila pa hkrati urejajo pravice manjšinskih članov in upnikov odvisnih družb.

Z ekonomskega vidika je za koncern značilna enotnost vodenja, s pravnega vidika pa te enotnosti ni, saj koncern ni samostojna pravna oseba s svojimi delničarji in organi. Gre le za povezavo pravno samostojnih družb, ki imajo enotno vodstvo. (Pivka 1993b, 596)

Za italijansko ureditev Šinkovec navaja, da kljub temu, da je v Italiji veliko podjetniških skupin, italijansko pravo ne pozna posebnih predpisov o koncernih. Obstajajo specialni predpisi, ki urejajo pravna vprašanja podjetij, ki so med seboj odvisna z gospodarskega vidika, pravno pa so samostojna. Tako, je na primer:

»V zakonu o industrijskem razvoju je poskus definicije koncerna: gre za povezavo tehničnega, finančnega in organizacijskega pomena, ki vodi v povezano skupino (zakon št. 183 z dne 2.5.1976). S tem je dan socialen, ne pa pravni pojem koncerna. Delno se omenjajo koncerni v zakonih o blagovnih in trgovskih znamkah ter o delovnih razmerjih. Predpisi pa izrecno zavračajo jamčenje, ker naj ne bi bil koncern subjekt ali center za jamčenje. Med materjo in hčerjo nastopijo gospodarske povezave, ne pa tudi pravne, ki bi pomenile skupno odgovornost do upnikov (sodna praksa). (2001, 49)

V zvezi z vprašanji glede jamčenja, pojma koncerna ter temeljnih pravil vodenja podjetja po drugem podjetju, je pomemben Prodijev zakon št. 95 z dne 3. 4. 1979. Ta je posebej reševal izjemno upravljanje velikih podjetij v krizi, določal je stečajni postopek ter prisilno upravno likvidacijo. Pravzaprav je ta zakon urejal vprašanja plačilno nesposobnih koncernov. Dotikal se je pojmov, kot so na primer podjetniške povezave, identiteta posloводства, jamčenje za visoke zneske posojil v podrejenih podjetjih, pravila o odgovornosti v povezanih podjetjih. Po tem zakonu je bil koncern definiran kot povezava več pravno medsebojno neodvisnih oseb ter njihovo izrazito podrejanje enotnemu vodenju. Pojem enotnega vodstva koncerna je bil tako prvič definiran v tem zakonu, v zvezi s tem pa tudi pojem efektivne kontrole, ki jo enotno vodenje zagotavlja, ter oblikovanje posebne strukture, kjer se centralizirajo temeljne funkcije povezanih podjetij – gospodarska izhodišča in planiranje. Na podlagi tega je v italijanskem pravu koncern opredeljen kot konkretna in tipična organizacijska struktura, ki se obravnava drugače kot samostojne družbe. Taka opredelitev dovoljuje upravi koncerna dajanje smernic upravi hčerinskih družb. Skladno s tem pa so bila sprejeta posebna praavila o povračilu škode, ki bi nastala zaradi navodil krovne družbe. (Šinkovec 2001, 49-50)

Dejanski koncern

Dejanski koncern povezuje odvisne družbe pod enotnim vodstvom na podlagi večinske kapitalске udeležbe ali na podlagi drugih možnosti obvladovanja, na primer večine glasovalnih pravic ali posebnih pravic, izhajajočih iz statuta ali družbenih pogodb. Cilj dejanskega koncerna ni samo možnost obvladujočega vpliva ene družbe na drugo z uveljavljanjem pravic na skupščini in dobičkom, temveč tudi povezava na poslovodnem področju. (Pivka 1993b, 596)

Zakon določa, da pri dejanskem koncernu obvladujoča družba ne sme vplivati na odvisno družbo tako, da bi ta opravila zase škodljiv pravni posel ali da bi kaj storila ali opustila sebi v škodo. V kolikor se to zgodi, mora obvladujoča družba to škodo nadomestiti. Če tega ne stori tekom poslovnega leta, se ob koncu tega poslovnega leta mora določiti, kdaj in kako bo to prikrajšanje nadomeščeno. Odvisna družba ima prednostno pravico pri nadomestilu.

V prvih treh mesecih poslovnega leta mora poslovodstvo odvisne družbe pripraviti poročilo o razmerjih z obvladujočo družbo, kjer se navedejo vsi pravni posli med obema

družbama ter drugimi povezanimi družbami, na pobudo ali v interesu teh družb. V poročilu se navedejo tudi vsa dejanja, ki jih je odvisna družba opustila na pobudo in v interesu teh družb, navede se plačilo in vračilo pri pravnih poslih ter razlogi za dejanja ter koristi ali prikrajšanja za družbo. Opiše se tudi, kako so v poslovnem letu potekala nadomestila za prikrajšanja in če je družba imela zagotovljeno pravico do ugodnosti ter katere so bile te ugodnosti. Poročilo mora biti vestno in verodostojno. (ZGD, 478. člen)

Smisel te določbe je predvsem ta, da se omeji moč obvladujočega podjetja za dajanje navodil, ki bi za odvisno družbo imela negativne posledice. V primeru takih navodil pa se mora zagotoviti pokritje škode. Pri presoji ravnanja obvladujoče družbe se torej upoštevajo vsa ravnanja njene uprave, ki škodijo odvisni družbi. Škodljivo ravnanje se kaže lahko v kopičenju dobička, v izvajanju konkurence obvladujoče družbe proti odvisni, v saniranju druge hčerinske družbe na škodo prizadete, uveljavljanju posebnih cen znotraj koncerna, obračunavanju nerealnih stroškov koncernskega vodenja, nalaganju različnih obveznosti brez protidajatve, zahtevi za sklepanje rizičnih in špekulativnih poslov v korist obvladujoče družbe, v dajanju delov premoženja ali sredstev brez protistoritev ali zavarovanj. Vpliv obvladujoče družbe pa je krit s strani navodil pri pogodbi o obvladovanju, kjer ni zahtevana posebna oblika, temveč zadostuje, da obvladujoče podjetje z navodili, nasveti ali priporočili izrazi, kakšno ravnanje pričakuje od odvisnega podjetja. Pomembno je, da se pri tem ugotovi vzrok za nastalo škodo. Tako dokazovanje vplivov pa je lahko težavno, predvsem so tu izpostavljeni zunanji (manjšinski) delničarji. Ker nimajo vpogleda v interna koncernska razmerja, bo zanje očitno le to, da odvisna družba ni ravnala v korist lastnih interesov. Merilo za ugotavljanje škode in za negativne vplive na odvisno družbo je ravnanje, ki je v nasprotju z ravnanjem skrbnega gospodarja. Vseh rizikov pa ni mogoče pripisati koncernu, saj je riziko značilen za vsako podjetništvo. Tako se upoštevajo le riziki, ki so nastali po volji koncerna. Bistveno je, da se škodljivi vplivi ne izvajajo pred sklepom pogodbe o obvladovanju, ko obvladujoče podjetje postane odškodninsko odgovorno in mora škodo izravnati sproti. Uprava in nadzorni svet odvisne družbe pa odgovarjata svoji družbi, če ne uveljavljata zahteve po odškodnini. V kolikor tega ne storita, imajo pravico do uveljavljanja te odškodnine tudi zunanji delničarji. (Šinkovec 1994b, 77)

Pogodbeni koncern

Ta oblika koncerna nastane med pravno samostojnima družbama le na podlagi pogodbe o obvladovanju. Gre za posebno organizacijsko pogodbo, ki ne posega v strukturo organov odvisne družbe, pač pa posega v samostojnost odločanja in v upravljanje odvisne družbe. S to pogodbo namreč prenese družba pravico vodenja svoje družbe na obvladujočo družbo. S poslovnega vidika tako družba ni več samostojna, saj mora upoštevati navodila uprave obvladujoče družbe in delovati v skladu z interesi koncerna. (Pivka 1993b, 596)

Na podlagi pogodbe o obvladovanju daje zakon obvladujoči družbi pravico dajanja navodil odvisni družbi za vodenje poslov. Ta navodila so lahko za odvisno družbo škodljiva, če po drugi strani koristijo interesom obvladujoče družbe ali drugih družb, ki sestavljajo koncern. Uprava odvisne družbe teh navodil ne sme zavrniti. Obvladujoča družba pa mora povrniti odvisni družbi vsako izgubo, ki je nastala med trajanjem pogodbe, v kolikor ta ni bila poravnana iz drugih skladov, v katere je bil odveden dobiček med trajanjem pogodbe. Zastopniki obvladujoče družbe morajo dajati navodila pravilno in skrbno, sicer odgovarjajo družbi za nastalo škodo kot solidarni dolžniki. Odškodninske zahtevke sme uveljavljati vsak član družbe, vendar sme zahtevati le plačilo za družbo. Obenem lahko isto pravico uveljavljajo tudi upniki družbe, kadar jih le-ta ne more poplačati. Poleg zastopnikov obvladujoče družbe so odškodninsko odgovorni kot solidarni dolžniki tudi člani poslovodstva in nadzornega sveta odvisne družbe, v kolikor so pri poslovanju kršili svoje dolžnosti, razen če so morali izpolnjevati navodila s strani obvladujoče družbe. (ZGD, 474.- 477. člen)

V pogodbi o obvladovanju je potrebno določiti primerno nadomestilo zunanjim delničarjem, ki prepuščajo vodenje. To nadomestilo mora znašati vsaj letni znesek, ki bi bil predvidoma razdeljen kot povprečna dividenda na posamezno delnico glede na dosedanje in predvideno bodoče stanje družbe. Če pogodba o obvladovanju ne določa primerne nadomestila je nična, če pa nadomestilo ni primerno, lahko zunanji delničarji zahtevajo, da ga določi sodišče. Poleg nadomestila pa mora pogodba o obvladovanju določati odpravnino za zunanjega delničarja ob pridobitvi njegovih delnic, če zunanji delničar tako zahteva. Ta odpravnina je lahko v obliki zagotovitve delnic obvladujoče družbe ali družbe, od katere je obvladujoča družba odvisna, ali pa v obliki denarnega plačila. (ZGD, 485. in 486. člen)

Pogodbe o obvladovanju načeloma sklepajo tiste družbe, za katere se domneva, da so predhodno tvorile dejanski koncern. Pri kapitalsko nepovezanih družbah, bi bilo namreč težko pričakovati takšno povezovanje, še posebej za družbe, ki bi pri tem dobile status odvisne družbe. Eden izmed razlogov za spremembo dejanskega koncerna v pogodbenega je ta, da si obvladujoča družba, s sklepanjem pogodbe o obvladovanju omogoči dajanje navodil odvisni družbi, hkrati pa ni dolžna vračati nadomestila za prikrajšanja odvisne družbe. Drugi razlog je lahko tudi davčnopravne narave, saj se ponekod šteje pogodbeni koncern kot enoten davčni subjekt in se davčna obveznost ugotavlja na podlagi konsolidirane davčne bilance. Glede pravic in obveznosti družb, povezanih s pogodbo o obvladovanju, ne gre le za pravice na eni strani in obveznosti na drugi. S podpisom pogodbe pridobi obvladujoča družba pravico do dajanja navodil odvisni družbi, posle pa še zmeraj vodi poslovodstvo odvisne družbe. Če daje poslovodstvo obvladujoče družbe odvisni družbi zanjo škodljiva navodila, morajo le-ta biti v interesu obvladujoče družbe oz. celotnega koncerna. Koristi morajo biti

gospodarske narave in v razumnem sorazmerju s škodo, ki jo utрпи odvisno podjetje. Med osnovne obveznosti obvladujoče družbe pa spada poravnavanje izgube, ki jo je odvisna družba utrpela v času veljavnosti pogodbe o obvladovanju in poravnavanje škode, ki jo utрпи odvisna družba. Poglavitna obveznost odvisne družbe in njene uprave je, da izpolnjuje navodila, ki jih ji daje poslovodstvo obvladujoče družbe. Med pravice odvisne družbe pa se šteje dolžnost poslovodstva in nadzornega sveta te družbe, da pri obvladujoči družbi uveljavlja nadomestilo letne izgube in škode, če obstajajo pogoji za odškodninsko odgovornost. (Čebular 1997, 53)

Koncerni z razmerjem enakopravnosti

Koncern z razmerjem enakopravnosti tvorijo družbe, ki med seboj niso odvisne, vendar pa so povezane z enotnim vodstvom. Ta povezava nastane na podlagi sklenjene pogodbe, ki pa ni pogodba o obvladovanju (ZGD, 3. odstavek 466. člena).

ZGD te vrste koncerna posebej ne ureja, ugotavlja pa se, da se v praksi pojavljajo različne oblike teh koncernov, najbolj pogosta je tako imenovana interesna skupnost. Gre za pogodbene sporazume več družb, kjer ena pridobi vodilno vlogo pri poslovnem odločanju. Enotno vodenje je mogoče doseči tudi s kadrovskim prepletanjem članov uprave in nadzornega sveta, ti pa v vseh udeleženi družbah skrbijo za enotne odločitve. Možna je tudi ustanovitev nove družbe, ki bi vodila vse povezane družbe. (Pivka 1993b, 596)

3.1.6 Holding

Družba z večinskim deležem pravno samostojnih družb, katere poglavitna dejavnost je zlasti ustanavljanje, financiranje in upravljanje teh družb, se smatra za holdinško družbo. Holding sestavljajo družba z večinskim deležem kot obvladujoča družba ter družbe v večinski lasti kot odvisne družbe. (ZGD, 495. člen)

Po ZGD je holdinška družba tisto podjetje, čigar osnovna dejavnost je, da upravlja deleže, ki jih ima v drugih podjetjih, ter financiranje drugih podjetij. Če mu kapitalaska udeležba omogoča, lahko holding prevzame tudi vodstvene funkcije, ki so značilne za obvladujočo družbo pri koncernih. V tem primeru je govora o holdinškem koncernu. (Pivka 1993b, 596)

V primeru, ko se holding podjetje izenači s koncernsko obvladujočo družbo, organi vodenja odvisnih družb niso več samostojni pri odločanju o poslovnih zadevah, ampak se podredijo vodstvu holdinške družbe glede investicij, financ, proizvodnje in drugih strateških področij vodenja. Glede vpliva obvladujoče družbe ter drugih pravic in obveznosti pa veljajo določbe, ki veljajo tudi za koncernske družbe. (Pavliha 1998, 10)

»Glede na številnost in različnost nalog krovne organizacije razlikujemo številne holdinške strukture. Naloge podjetja razdeljujemo v štiri temeljne funkcije: finančna (zagotavljanje sredstev), investicijska (investicije za pričakovani razvoj), organizacijska (zagotavljanje okvirnih organizacijskih pogojev in pridobivanje resursov) ter operativna

(določitev vodstva in njegovih oddelkov). Odločitve je možno razdeliti v strateške (dolgoročne, ki se nanašajo na vsa podjetja), administrativne (srednjeročne, ki se nanašajo na dele podjetja) in operativne (kratkorodne, ki zadevajo le določene dele). Naloge in pristojnosti se torej delijo:

- na funkcije in odločitve, ki jih sprejema vodstvo koncerna;
- vodstvo koncerna je pristojno le za nekatere naloge ali tudi za nobeno. Pridrži pa si vedno temeljne odločitve, ki zagotavljajo izvajanje dogovorjenega ravnanja podjetij.« (Šinkovec 2001, 29)

Pri tem Šinkovec loči štiri idealne tipe holdingov:

- **operativni holding**, ki prevzame vodečo enoto in vse njene funkcije, s tem pa tudi operativno funkcijo, to je, dajanje navodil;
- **strateški holding**, za katerega ni pomembna enotnost koncerna ter nastopanje na trgu v imenu vseh povezanih družb, temveč so pomembne le strateške odločitve glede alokacije finančnih sredstev, nakupa in prodaje hčerinskih družb, koordinacije raziskovanja in razvoja, planiranja in razporejanja vodilnih kadrov;
- **finančni holding**, ki je usmerjen le v finančno funkcijo, to je, dodeljevanju finančnih virov, vzpodbujanju teka kapitala znotraj koncerna ter doseganju finančnih sinergijskih učinkov;
- **podjetniški holding**, kjer gre za združevanje samostojnih podjetij brez pravne regulative in hierarhičnih pritiskov. (2001, 30-31)

Po Zakonu o bančništvu je finančni holding pravna oseba:

- »ki ni banka;
- katere glavna dejavnost je pridobivanje oziroma imetništvo kvalificiranih deležev oziroma opravljanje drugih finančnih storitev;
- ki so mu podrejene izključno oziroma pretežno banke oziroma druge finančne organizacije, pri čemer za presojo pretežno podrejenih družb ni odločilno njihovo število, temveč bilančna vsota, višina kapitala, knjigovodska vrednost deležev in druga gospodarska merila, in
- kateri je podrejena vsaj ena banka.« (1. odstavek 96. člena ZBan)

3.1.7 Vključene družbe

Delniška družba se lahko, na podlagi sklepa skupščine, vključi v drugo družbo – glavno družbo, ko tej družbi pripada 95 % vseh delnic. Za veljavnost sklepa je potrebna vsaj tričetrtinska večina glasov pri sklepanju zastopanega osnovnega kapitala, če statut

ne predvideva višje večine ali drugih določb. Vključitev je veljavna šele, ko poslovodstvo družbe, ki se vključuje, vpiše vključitev v register, z navedbo firme glavne družbe. Z vpisom vključitve v register preidejo na glavno družbo še preostale delnice. Delničarjem teh delnic se v zameno zagotovi odpravnina v obliki delnic glavne družbe. Ko pa je glavna družba odvisna družba, lahko izstopajoči delničarji izbirajo med delnicami glavne družbe ali denarnim nadomestilom. V primeru zagotovitve delnic glavne družbe velja za primerno odpravnino razmerje delnic, ki bi veljalo pri združitvi, s tem, da se najvišji zneski lahko poplačajo z denarnimi plačili. Primerna odpravnina se določi na podlagi premoženjskega in profitnega stanja družbe na dan, ko skupščina sklepa o vključitvi. (ZGD 488. in 489. člen)

Upniki vključene družbe lahko v roku šestih mesecev po objavi vpisa vključitve v register zahtevajo, s strani glavne družbe, zavarovanje terjatev, ki so nastale pred vpisom vključitve. Ta pravica pa ne velja za tiste upnike, ki bi pri stečaju vključene družbe imeli prednostno pravico poplačila. Po vključitvi jamči glavna družba upnikom za vse obveznosti vključene družbe, ki so nastale pred vključitvijo in po vključitvi. Glavna družba lahko ugovarja le, kadar bi lahko ugovarjala tudi vključena družba. Izvršilni naslov proti vključeni družbi pa ne daje pravice za izvršbo proti glavni družbi. (ZGD, 490. in 491. člen)

Vključitev preneha v naslednjih primerih:

- ko skupščina sprejme tak sklep,
- ko glavna družba ni več delniška družba s sedežem v Republiki Sloveniji,
- ko glavna družba nima več v rokah vseh delnic vključene družbe,
- ko preneha glavna družba. (ZGD, 494. člen)

Glede značilnosti vključenih družb Pivka (1999, 1121) poudarja, da je za razumevanje pravnih posledic vključitve treba vedeti, da sta družbi, ki sta udeleženi pri vključitvi, že predhodno povezani v dejanski koncern. Kadar delniška družba poseduje 95 % ali več vseh delnic druge družbe, pomeni, da lahko obsežno vpliva na njeno vodenje ter na odločitve njene uprave, po zakonu pa obvladujoča družba v dejanskem koncernu ne sme posegati v premoženje odvisne družbe. Za vključitev se odločajo tiste obvladujoče družbe, ki želijo ohraniti pravno samostojnost odvisne družbe, vendar želijo istočasno doseči najbolj intenzivno obliko povezave družb, saj velja vključitev za zadnjo stopnjo povezave med družbami pred združitvijo. Z vključitvijo se torej ohrani pravna samostojnost vključene družbe, ekonomska povezanost premoženj obeh družb pa je popolna, saj v ekonomskem pogledu postane vključena družba obrat glavne družbe. Prednost vključitve pred združitvijo je v tem, da se z ohranitvijo pravne samostojnosti vključene družbe lahko ohrani tudi njeni »good will«, na podlagi

kadrovske politike se ohranijo delovna mesta v upravi vključene družbe, obenem pa je prekinitve vključitve preprostejša kot pa ponovna delitev združenih družb.

3.2 Združitve delniških družb

O združitvi delniških družb govori ZGD v devetem poglavju. Kot oblike združitve zakon navaja pripojitev in spojitev. Kot je že omenjeno v prejšnjem poglavju, se pri pripojitvi premoženje ene ali več družb prenese na drugo družbo, pri spojitvi pa se premoženja vseh družb, ki se spajajo, prenesejo na novoustanovljeno družbo. Prevzete družbe prenehajo brez predhodne likvidacije, njihovim delničarjem pa se zagotovijo delnice prevzemne družbe. Ko razmerje za zamenjavo delnic prevzetih družb za delnice prevzete družbe ni enako ena ali več delnic prevzemne družbe in ko delničarji prevzete družbe ne razpolagajo z zadostnim številom delnic, da bi v prevzemni družbi prejeli celo število delnic, se jim lahko zagotovi denarno doplačilo s strani prevzemne družbe ali druge osebe, vsota doplačil pa ne sme presegati desetine nominalnega zneska delnic prevzemne družbe. Prevzemna družba je univerzalni pravni naslednik prevzetih družb in kot taka vstopi v vsa pravna razmerja, v katerih je sodelovala prevzemna družba. (ZGD, 511. člen)

3.2.1 Pripojitve delniških družb

Med upravami družb, ki se nameravajo združiti, se sklene pogodba o pripojitvi. Biti mora pisna in v obliki notarskega zapisa. Vsebovati mora firmo in sedež vseh družb, ki sodelujejo pri pripojitvi, dogovor o prenosu premoženja vseh prevzetih družb na prevzemno družbo in menjalno razmerje delnic prevzete družbe za delnice prevzemne družbe. Če je za zamenjavo delnic potrebno denarno doplačilo, se navede tudi znesek tega doplačila ter firmo in sedež oz. ime in priimek tistega, ki bo zagotovil denarno doplačilo. V pogodbi se opiše tudi postopke v zvezi s prenosom delnic in plačilom denarnega doplačila, navede se dan, od katerega dalje bodo delnice prevzemne družbe udeležene pri dobičku prevzemne družbe, navede se dan, od katerega se šteje, da je bila izvedena pripojitev. Navede se tudi, če je prevzeta družba posameznim osebam zagotovila posebne pravice do udeležbe pri dobičku na podlagi izdanih delnic brez glasovalne pravice, prednostnih delnic, obveznic s prednostno pravico pri nakupu delnic ali dividendnih obveznic in kakšne pravice in ugodnosti bodo te osebe imele v prevzemni družbi. V pogodbi o pripojitvi je potrebno napisati vse posebne ugodnosti, ki jih bodo uživali člani uprav in nadzornih svetov družb, ki sodelujejo pri pripojitvi ter pripojitveni revizorji. V kolikor kateri izmed delničarjev ne soglašajo s pripojitvijo, lahko za zamenjavo delnic zahteva primerno odpravnino. V tem primeru se v pogodbi o pripojitvi določi tudi višina te odpravnine z navedbo, da jo bo zagotovila prevzemna družba ali druga oseba. Ko zagotovi denarno doplačilo ali odpravnino druga oseba, ki ni

prevzemna družba, mora ta oseba svojo izjavo podati v obliki notarskega zapisa. (ZGD, 512. člen)

Vsaka uprava družb, ki so udeležene v pripojitvi, mora v pisni obliki pripraviti natančno poročilo o pripojitvi. To poročilo mora zajemati pravno in ekonomsko utemeljitev razlogov za pripojitev ter predvidenih posledic pripojitve, vsebine pogodbe o pripojitvi, predvsem pa mora navesti menjalno razmerje delnic, višino eventualnih denarnih doplačil ter ukrepov za uresničitev posebnih pravic, če obstajajo imetniki posebnih pravic po zgoraj navedenih primerih. Za vsako družbo, ki je udeležena v pripojitvi, pripojitveni revizor (eden ali več) pregleda pogodbo o pripojitvi. Po opravljeni reviziji izda revizijsko poročilo, ki ga preda upravi in nadzornemu svetu družbe, za katero je bila revizija pripojitve opravljena.

Na podlagi poročila o pripojitvi, ki ga pripravi uprava, ter poročila o reviziji pripojitve, nadzorni svet vsake izmed družb, ki sodelujejo pri pripojitvi, pregleda nameravano pripojitev, nato o tem izda pisno poročilo. Za veljavnost pogodbe o pripojitvi pa je potrebno še soglasje skupščine vsake družbe, ki sodeluje v pripojitvi. Šteje se, da je soglasje veljavno sprejeto, če je zbralo vsaj tri četrtine glasov pri sklepanju zastopanega osnovnega kapitala, v kolikor statut ne določa višje kapitalske večine ali drugih zahtev. (ZGD, 513.-515. člen)

Uprava vsake družbe, ki sodeluje pri pripojitvi, ali uprava prevzemne družbe predloži registrskemu sodišču po sedežu prevzemne družbe predlog za vpis pripojitve. Le-to vpiše pripojitev vseh prevzetih družb prevzemni družbi v register hkrati. Vpiše se firme vseh prevzetih družb ter številke njihovih registrskih vložkov. V kolikor prevzemna družba na račun pripojitve poveča osnovni kapital, se tudi to povečanje vpiše v register hkrati s pripojitvijo. Z vpisom pripojitve prevzete družbe prenehajo, njihovo premoženje se prepíše na prevzemno družbo. Delničarji prevzetih družb postanejo delničarji prevzemne družbe, v kolikor so se s pripojitvijo strinjali in niso zahtevali odškodnine ter so iz družbe izstopili. (ZGD, 520.-521. člen)

V objavi vpisa pripojitve v register je treba upnike vseh družb, ki sodelujejo pri pripojitvi, opozoriti na pravico do zavarovanja njihovih nezapadlih, negotovih ali pogojnih terjatev. Če upniki dokažejo, da bi zaradi pripojitve bila lahko izpolnitev njihovih terjatev ogrožena, lahko v šestih mesecih po vpisu pripojitve v register zahtevajo zavarovanje teh terjatev. Te pravice pa nimajo tisti upniki, ki bi v primeru stečajnega postopka imeli prednostno pravico pri poplačilu terjatev. Osebe, ki so v prevzeti družbi imele posebne pravice do udeležbe v dobičku, na primer na podlagi zamenljivih obveznic, obveznic s pravico do prednostnega nakupa delnic, dividendnih obveznic ali druge posebne pravice, morajo imeti enakovredne pravice tudi v prevzemni družbi. Če jim te pravice niso zagotovljene, lahko osebe s posebnimi pravicami zahtevajo, da jim prevzemna družba izplača denarno doplačilo. Za škodo, ki bi jo

navedenim delničarjem in upnikom povzročila pripojitev, odgovarjajo člani uprave in nadzornega sveta prevzete družbe. Ti odgovarjajo solidarno za škodo, ki bi nastala zaradi njihove morebitne kršitve dolžnosti, če ne dokažejo, da so delovali vestno in pošteno. Delničarji in upniki prevzete družbe lahko v roku petih let po vpisu pripojitve v register uveljavljajo odškodninske zahteve, saj se za ta čas šteje, da prevzeta družba traja še naprej, medsebojne terjatve in obveznosti se v tem okviru s pripojitvijo ne pobotajo. (ZGD, 522.-525. člen)

3.2.2 Spojitve delniških družb

Razlika med pripojitvijo in spojitvijo je v tem, da se pri pripojitvi premoženje prevzete družbe prenaša na prevzemno družbo, ki že obstaja, pri spojitvi pa se premoženje prenese na družbo, ki jo je potrebno šele ustanoviti. Zakon predvideva za spojitev enak postopek in določbe, ki se smiselno uporabljajo kot pri pripojitvi. Zaradi ustanavljanja nove družbe se smiselno uporabljajo tudi določbe glede ustanovitve delniške družbe.

Posebej pa zakon določa, da se za spojitev lahko odločijo le tiste delniške družbe, ki so vpisane v register najmanj dve leti. S spajanjem se ustanovi nova družba, ki se smatra za prevzemno družbo. Skupščine družb, ki se spajajo, morajo potrditi statut novoustanovljene - prevzemne družbe ter imenovati člane njenega nadzornega sveta. Novoustanovljeno družbo je potrebno prijaviti za vpis v register. S tem preide nanjo premoženje vseh družb, ki so udeležene pri spajanju. Te družbe z vpisom novoustanovljene družbe v register prenehajo obstajati. Njihovi delničarji postanejo delničarji prevzemne družbe, sama novoustanovljena družba pa ne more postati lastnik svojih delnic. Medsebojne pravice in obveznosti med družbami, ki se spajajo, se določajo posebej. Po vpisu prevzemne družbe v register uprava te družbe prijavi spojitev za vpis v register vseh družb, ki so udeležene pri spajanju. (ZGD, 530. člen)

Za pridobitev dovoljenja za združitev predvideva ZBan enak postopek kot za pridobitev dovoljenja za opravljanje bančnih storitev (urejen v 37.-40. členu ZBan), ki ga banke morajo dobiti s strani Banke Slovenije. Banka Slovenije lahko zahtevo za izdajo dovoljenja zavrne tudi kadar zahtevo za soglasje za združitev zavrne organ, ki je pristojen za varstvo konkurence, oziroma kadar ga prepove na podlagi Zakona o varstvu konkurence. Ko z združitvijo nastane nova pravna oseba, ki naj bi opravljala bančne storitve, ali ko se banka pripoji prevzemni družbi, ki ni banka in bo ta družba opravljala bančne storitve, mora nova pravna oseba oziroma prevzemna banka pred vpisom združitve v sodni register pridobiti dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev. Banka Slovenije lahko postopek odločanja o dovoljenju za združitev in o dovoljenju za opravljanje bančnih storitev združi. (ZBan, 42. člen)

Italijanska zakonodaja v 2501. členu CC navaja dve obliki združevanja družb, in sicer:

- na podlagi ustanovitve nove družbe (kar bi pri nas pomenilo spojitev) ali
- s priključitvijo ene družbe k drugi (kar pri nas imenujemo pripojitev).

V nadaljevanju pa je ureditev enaka za oba načina združevanja, saj se določbe zakona uporabljajo hkrati za »družbe, ki nastanejo z združitvijo«, kar se lahko glede na našo ureditev primerja z novoustanovljeno družbo pri spojitvi in za »družbe, h katerim se druge priključujejo« ali prevzemne družbe pri pripojtvi.

Za združitve družb veljajo naslednje določbe: člani uprav družb, ki se združujejo, morajo sestaviti načrt o združitvi, v katerem se obvezno navede oblika, naziv ali firmo in sedež družb, ki se združujejo, ustanovitveni akt novoustanovljene družbe ali prevzemne družbe, s spremembami, ki jih povzroči združitev. Navedeno mora biti menjalno razmerje za delnice ter morebitna denarna poravnava, način dodelitve delnic prevzemne družbe, datum, od katerega bodo te delnice udeležene v dobičku, datum, od katerega naprej bo poslovanje družb, ki se združujejo, vključeno v bilanco prevzemnega podjetja ter ukrepi za morebitne posebne kategorije družbenikov, ki bi imeli posebne pravice na podlagi drugih vrednostnih papirjev, kot so delnice ter morebitne ugodnosti za člane uprave družb, ki se združujejo. Denarno doplačilo pri menjavi delnic ne sme presegati 10 % nominalne vrednosti delnic, ki se zagotavljajo. Načrt o združitvi se predloži za vpis v register družb po sedežu družb, ki se združujejo. Od dne vpisa združitve v register in dokončnega datuma združitve mora preteči vsaj trideset dni, razen če se družbeniki soglasno odločijo, da se odpovejo temu roku. (CC, člen 2501 ter)

Člani uprav družb, ki se združujejo, morajo pripraviti bilanco stanja posameznih družb na datum, ki ne sme biti starejši od 120 dni od dne, ko je bil načrt o združitvi predložen na sedež družbe. Bilanco stanja lahko nadomesti tudi bilanca stanja in uspeha za zadnje poslovno leto, če se to ni zaključilo več kot šest mesecev pred dnem predložitve načrta na sedež družbe. Člani uprav družb, ki se združujejo, morajo obenem pripraviti tudi poročilo, ki prikaže in opravičuje s pravnega in ekonomskega vidika načrt o združitvi ter predvsem menjalno razmerje delnic. Navedeni morajo biti kriteriji, s katerimi je bilo menjalno razmerje določeno ter morebitne težave pri vrednotenju. Predsednik sodišča, pristojnega po sedežu prevzemne družbe, imenuje enega ali več strokovnjakov za vsako družbo, ki se združuje, da sestavijo poročilo o primernosti menjalnega razmerja za delnice. Za družbe, ki kotirajo na borzi, pa to poročilo sestavi revizijska družba. V poročilu mora biti specificirana metoda ali metode, ki so bile uporabljene za določitev predlaganega menjalnega razmerja ter vrednosti, ki izhajajo z uporabo teh metod. Za vsako izmed metod morajo strokovnjaki podati mnenje o ustreznosti ter o pomenu vsake izmed metod pri določanju vrednosti. Družbe, ki se združujejo, morajo dati strokovnjakom na razpolago vse potrebne informacije in dokumente. (CC, členi 2501 quinquies – 2501 sexes)

30 dni pred zasedanjem skupščine in odločanjem o združitvi (razen ko se družbeniki soglasno ne odpovejo temu roku) se na sedežu podjetij, ki se združujejo, predloži: načrt o združitvi, poročila članov uprave in strokovnjakov, bilance zadnjih treh poslovnih let vseh družb, ki se združujejo, s poročili članov uprave ter nadzornih svetov, bilance stanja, ki se nanašajo datum, ki ne sme biti starejši od 120 dni od dne, ko je bil načrt o združitvi predložen sedežu podjetja. Delničarji imajo pravico do vpogleda v te dokumente, lahko pa brezplačno dobijo tudi njihovo kopijo. Z združitvijo morajo soglašati vse družbe, ki se združujejo, in sicer tako, da potrdijo načrt o združitvi. (CC, členi 2501 septies in 2502)

Združitev je lahko izvedena po 60-ih dneh od vpisa v register, v kolikor so se upniki družbe s tem strinjali pred vpisom v register, ali če so bili poplačani ali če so bili zneski za njihovo poplačilo depozitirani pri kateri izmed bank ali če je v poročilu strokovnjakov potrjeno, da je finančno stanje družb, ki se združujejo tako, da zavarovanje dolgov do upnikov ni potrebno. (CC, člen 2503)

Združitev mora biti v obliki javnega akta. V roku 30 dni notar ali člani uprave prevzemne družbe predložijo akt za vpis v register družb v kraju, kjer je sedež družb, ki se združujejo, novoustanovljene družbe ali prevzemne družbe. Če je ena izmed družb, ki se združujejo, novoustanovljena družba, ali prevzemna družba delniška družba, ali komanditna delniška družba, ali družba z omejeno odgovornostjo, mora biti akt o združitvi objavljen v italijanskem uradnem listu. Novoustanovljena ali prevzemna družba prevzame vse pravice in obveznosti ostalih družb, ki prenehajo. Združitev stopi v veljavo šele z vpisom akta o združitvi v register, pri pripojitvi pa se lahko določi tudi naknadni datum. (CC, členi 2504 in 2504 bis)

Tudi zakon o bančništvu govori o združitvah, in sicer predpisuje, da potrebujejo banke za združitev avtorizacijo italijanske centralne banke. Brez te avtorizacije vpis načrta o združitvi v register družb ni mogoč. Vse pravice in garancije, ki jih imajo banke, ki se združujejo še pred združitvijo, ostanejo veljavne in nespremenjene, brez potrebnih dodatnih formalnosti, v dobro prevzemne oziroma novoustanovljene banke. (TU, 57. člen)

4 SKLEP

Iz opravljene raziskave izhaja, da je v sodobnem času povezovanje in združevanje gospodarskih subjektov pogost način, kako okrepiti svojo moč na vedno bolj konkurenčnem trgu. Poleg povečanja tržne moči imajo podjetja s povečanjem kapitala tudi večje možnosti za vlaganje v razvoj in tako lažje sledijo nenehnim tehnološkim inovacijam. Zmanjšajo se tudi tveganje in stroški poslovanja. Med sabo se lahko povezujejo družbe, ki opravljajo isto ali podobno dejavnost. Povezujejo se tudi takrat, ko opravljajo dejavnosti, ki so v nekem proizvodnem procesu zaporedne, po stopnjah. V svetu pa se vedno bolj povezujejo družbe različnih dejavnosti, s tem pa nastajajo veliki konglomerati, ki obvladujejo in včasih celo monopolizirajo trg. Družbe se lahko povezujejo le poslovno, lahko pa tudi kapitalsko. Najpogostejše oblike so, ko se z vlaganjem kapitala ene družbe v drugo pridobi vpliv nad upravljanjem druge družbe. Možen pa je tudi prenos premoženja ene družbe na drugo, kar pomeni pripojitev ali prenos premoženja več družb na novoustanovljeno družbo, kar se pojmuje kot spojitev. Včasih pridobi večinski delež oziroma kontrolni delež v kapitalu družbe neka družba, management prevzete družbe pa se s tem deležem ne strinja zato se to pojmuje kot sovražni prevzem, pred katerim se uprave družb zavarujejo predvsem s preventivnimi ukrepi tako, da ne postanejo odvisne le od enega partnerja, pa tudi z raznimi omejitvami glede lastništva delnic in glasovalnih pravic, ki jih lahko določijo v statutu družbe. Povezovanja pa niso vedno uspešna. Velikokrat so priprave in načrti premalo sistematični, ocene pa previsoke. Z investiranjem na tuje trge se ne upoštevajo kulturne razlike, komunikacije so težavne, nastajajo odpori do sprememb. Z združevanjem se prevzamejo tudi vse obveznosti, ki jih je predhodno imelo ciljno podjetje, tudi tiste, ki so sporne. Za banke je pomembno, da z združevanjem in s povečano kapitalizacijo ponudijo komitentom več vrst storitev, močnejše in uglednejše banke si zagotovijo najboljše komitente, lažje vstopajo na tuje trge in razpršijo tveganja.

Zakonska ureditev loči pri povezovanju družbe, ki so v večinski lasti druge družbe in se smatrajo kot odvisne družbe, ter družbe z večinskim deležem kot obvladujoče družbe. Ta ureditev je primerljiva z ureditvijo v Italiji, ki podobno opredeljuje povezane družbe. Zakon o bančništvu pa uporablja termine »podrejena« in »nadrejena« družba. Pri tem so pomembne predvsem določbe zakona glede pristojnosti, pravic in odgovornosti tako matičnih kot hčerinskih družb. V obeh ureditvah (v slovenski in italijanski) tvori bančno skupino nadrejena družba z eno ali več podrejenih družb, ki so lahko banke ali druge finančne organizacije v večinski lasti nadrejene družbe oz. pod njenim prevladujočim vplivom na podlagi večine glasovalnih pravic ali pogodb. Tako slovenska kot italijanska zakonodaja predvidevata, da sedeži družb niso nujno v Sloveniji oz. Italiji, temveč tudi v drugih državah članicah Evropske unije. V obeh ureditvah so bančne skupine podrejene nadzoru centralnih bank, ki poleg tega, da

opravljajo nadzor na podlagi konsolidiranih letnih poročil, izdajajo posebna dovoljenja za opravljanje bančnih storitev ter za združevanje. Slovenska ureditev je podrobnejša glede koncernov in holdingov, ki jih italijanski Codice civile ne zajema, temveč so koncerni urejeni z različnimi drugimi specialnimi predpisi. Pri koncernih je bistveno, da jih tvorijo pravno samostojne družbe, ki jih povezuje enotno vodstvo in enoten ekonomski interes. Glede združitve družb je v nalogi poudarjen postopek združitve, ki je v Sloveniji in Italiji zelo podoben. Oba temeljita na predhodni pogodbi (načrtu po italijanski zakonodaji), ki jo sestavijo uprave udeleženih družb. Sestavine so zelo podobne v obeh ureditvah, zlasti glede zavarovanja izstopajočih delničarjev in upnikov. Ta dokument morajo nato pregledati revizorji (strokovnjaki v Italiji), na koncu pa ga morajo sprejeti skupščine vseh družb, ki se združujejo. Obe zakonodaji predvidevata, da se združitve vpiše v sodni register.

Za sodobno poslovanje je torej pomembno, da managementi družb upoštevajo, da globalizacija in naraščajoča konkurenčnost zahtevata, da družbe nenehno spremljajo dogajanja na domačem in mednarodnem trgu. Znati se morajo prilagajati novim razmeram ter biti odprte do inovativnih idej, kako svojo konkurenčnost in ekonomsko moč dosegati in povečevati. Pri tem je pojem povezovanja in združevanja družb zelo pomemben, tako da je dandanes za management poznavanje te teme zelo aktualno in neizogibno.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

- Bertoncelj Popit, Vesna. 2002. Nauki z letošnje lestvice. *Gospodarski vestnik*. 49: 32-33.
- Bešter, Janez. 1996. *Prezvemi podjetij in njihovi učinki na delničarje, managerje, zaposlene, upnike in državo*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Bohinc, Rado, Borut Bratina, Hilda Marija Pivka. 1999. *Pravo gospodarskih družb*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bratina, Borut. 2001. Položaj organov pri povezanih družbah. *Podjetje in delo*. 2: 165-178.
- Bratina, Borut. 1997. *Pravni položaj člana uprave in nadzornega sveta*. Maribor: Studio Linea.
- Brus, Marko, Miro Prek. 2002. *Zakon o gospodarskih družbah s pojasnili in sodno prakso*. Ljubljana: Založniška hiša Primath.
- Čebular, Robert. 1997. Pogodbeni koncern. *Svetovalec*. 28: 53-57.
- Dubrovski, Drago. 2004. *Strateške poslovne in kapitalske povezave*. Koper: Fakulteta za management.
- Dubrovski, Drago. 2003. *Krizni management*. Koper: Fakulteta za management.
- Ivanjko, Šime, Marijan Kocbek. 1996. *Pravo družb: Statusno gospodarsko pravo*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
- Jurančič, Iztok. 2003. Kapitalska vrata so odprta. *Gospodarski vestnik*. 33: 28-29.
- Klemenčič, Vlado. 2001. Kakšen bo razvoj manjših bank. *Gospodarski vestnik*. 43: 29.
- Končina, Miro. 1994. Povezovanje bank in zavarovalnic – poslovne prednosti in dileme. *Bančni vestnik*. 7-8: 43-47.
- Košak, Marko. 2001. Učinek discipliniranja. *Gospodarski vestnik*. 43: 31-32.
- Lukančič, Mojca. 2004. Kako se ubraniti nezaželenega prevzema. *Finance*. 20. april: 10.
- Padoa-Schioppa, Tommaso. 1995. Il gruppo bancario nell'ordinamento creditizio. V *I gruppi di società*. Venezia: Convegno internazionale di studi.
- Pavliha, Marko. 1998. Zavarovalni holding. *Pravna praksa*. 405: 10-11.
- Pinerič, Jan. 2003. Kako se obraniti sovražnih lastnikov. *Gospodarski vestnik*. 22: 75-76.
- Pinterič, Jan. 2002. Nihče ni prevelik za prevzem. *Gospodarski vestnik*. 51/52: 63-65.
- Pivka, Hilda Marija. 1999. Statusno preoblikovanje: Pravna razmerja pri vključenih družbah. *Podjetje in delo*. 6: 1121-1127.
- Pivka, Hilda Marija. 1993a. Povezana podjetja in lastninsko preoblikovanje. *Svetovalec*. 25: 90-91.
- Pivka, Hilda Marija. 1993b. Upravljanje v koncernih. *Podjetje in delo*. 5: 596-606.

- Plavšak, Nina. 1999. Povezane osebe po zakonu o bančništvu. *Podjetje in delo*. 3: 424-438.
- Prelič, Saša. 2002. Pravno varstvo interesa upnikov pri statusnih preoblikovanjih. V *Deseto posvetovanje o aktualni problematiki s področja gospodarskega prava – Gospodarski subjekti na trgu (pravo družb, gospodarsko pogodbeno, stvarno, davčno in delovno pravo)*. Portorož: Inštitut za gospodarsko pravo.
- Šinkovec, Janez. 2001. *Koncernsko pravo: povezana podjetja*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Šinkovec, Janez. 1994a. *Delniška družba in povezane družbe*. Ljubljana: Bonex.
- Šinkovec, Janez. 1994b. Dejanski koncerni. *Svetovalec*. 46: 77-80.
- Tomaž, Aljoša. 2001. Restrukturiranje in konsolidacija bank na poti v Evropsko unijo. *Bančni vestnik*. 5: 85-89.
- Urbanija, Anamarija. 2003. Spet prihajajo zlati časi za združitve. *Gospodarski vestnik*. 30: 42-43.
- Zajc, Katarina. 1998. Bančni prevzemi in združitve po svetu in v Sloveniji (1). *Bančni vestnik*. 10: 2-6.

VIRI

- Banka Slovenije, Nadzor bančnega poslovanja. 2004. *Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2003 in prvi polovici leta 2004*. Ljubljana: Banka Slovenije.
http://www.bsi.si/html/publikacije/nbp/nbp_por_2003_04.pdf. (03.01.2005)
- Codice civile, Libro Quinto: Del lavoro: Titolo V: Delle società.
<http://www.dossierazienda.it/fonti/t55.htm>. (03.01.2005)

PRAVNI VIRI

- Testo unico delle leggi in materia bancaria e creditizia (2), Gazzetta ufficiale 30-09-1993, n. 230, Supplemento ordinario).
- Zakon o bančništvu, Uradni list RS št. 110/03, 42/04.
- Zakon o gospodarskih družbah, Uradni list RS št. 30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 32/98, 37/98, 84/98, 6/99, 54/99-ZFPPod, 31/00-ZP-L, 36/00, 45/01, 59/01-popr., 93/02 odločba OS, 57/04.

PRILOGE

Priloga 1 Primer pogodbe o obvladovanju

POGODBA O OBVLADOVANJU

sklenjena med
podjetjem A, zastopanim po....., kot obvladujočim podjetjem
in
podjetjem B, zastopanim po....., kot odvisnim podjetjem,

kakor sledi:

1. člen

Vodenje

1. Podjetje B podredi vodenje svojega podjetja podjetju A.
2. Podjetja A je na podlagi te pogodbe pooblaščen dajati poslovodji podjetja B glede na vodenje navodila. Podjetje B bo dobljena navodila, skladno z zakonom, izvajalo ves čas trajanja pogodbe v obsegu, določenem s to pogodbo. Navodila bo podjetje A pošiljalo pisno ali po faksu; če bodo navodila dana ustno, bodo nemudoma ponovljena v pisni obliki.
3. Poslovodji podjetja B ostajata neposredno vodenje in zastopanje. Izpolnjuje vsa z zakonom in statutom dobljena navodila, razen če so omejena s to pogodbo oziroma navodili.
4. Podjetje A ne more dati poslovodji podjetja B navodil glede spremembe, vzdrževanja v veljavi ali prenehanja te pogodbe.

2. člen

Prenos dobička

1. Podjetje B se obvezuje odvesti letni bilančni dobiček podjetju A, če ta dobiček preseže znesek tolarjev. Bilančni dobiček v smislu te pogodbe je dobiček, ki bi bil dosežen pri podjetju B, brez obveznosti iz te pogodbe. Podjetje B je upravičeno prenesti del dobička v rezerve, če je to gospodarsko utemeljeno.
2. Podjetje A se obvezuje, da bo med trajanjem te pogodbe izravnavalo letno izgubo pri podjetju B in da bo na ta način zagotovljeno polno izplačilo dividend njegovim delničarjem, kakor to izhaja iz letne bilance. Podjetje B lahko po lastni odločitvi naloži presežena rezervna sredstva.

3. člen

Primerna izravnava

1. Podjetja A jamči zunanjim delničarjem podjetja B primerno nadomestilo za vsako poslovno leto (prvič za poslovno leto), in sicer za vsako delnico kot udeležbo pri dobičku, npr. dve petini plačila, ki bi mu v istem letu pripadlo na nominalno delnico podjetja B. Izravnava zapade sočasno z izplačilom delnic podjetja B.
2. Pri izdaji novih delnic iz povišanja kapitala podjetja A velja naslednje:
 - a) v letu, v katerem se poviša kapital, velja določba prvega odstavka tega člena le za delnice podjetja A;
 - b) dodatno k plačilu iz točke a) jamči podjetje A zunanjim delničarjem podjetja B za vsako delnico podjetja B plačilo (npr. dveh petin) zneska, ki bo izplačan iz nove delnice podjetja A glede enakega nominalnega zneska, če bo pri povišanju osnovnega kapitala za eno delnico dana nova delnica v enakem nominalnem znesku. Povišanje kapitala iz lastnih sredstev ima za posledico drugačno razmerje, in sicer 1: 1, ali pa se to razmerje zniža (pri nižjih novih kot starih delnicah) ali poviša (pri višjih novih kot starih delnicah), vedno z upoštevanjem razmerij.
3. Pri izdaji novih delnic iz povišanja osnovnega kapitala iz lastnih sredstev podjetja B se zmanjša delnica podjetja A skladno s prvim odstavkom oziroma drugim odstavkom zagotovljena udeležba v dobičku v razmerju na nove delnice, ki bodo zagotovljene, vendar šele v trenutku, ko je iz njih upravičeno obračunanje dobička.

4. člen

Odpravnina

1. Podjetje A se obvezuje, da bo na zahtevo zunanjih delničarjev podjetja B ponudilo tem delničarjem svoje delnice, in sicer v razmerju 2,3 delnice podjetja B za eno delnico podjetja A z enakim nominalnim zneskom. Izplačilo delnic v gotovini ni možno. Zamenjava delnic se opravi ob prvi letni bilanci in je za imetnike delnic podjetja B brezplačna.
2. Obveznost podjetja A za pridobitev delnic podjetja B glede na merila, določena v prejšnjem odstavku, je določena z rokom, ki začne teči z dnem vpisa te

pogodbe v sodni register. Rok se izteče v šestih mesecih po vpisu v sodni register.

5. člen

Uporaba zakonskih predpisov

Če ta pogodba ne rešuje kakšnega vprašanja, se uporablja zakon o gospodarskih družbah.

6. člen

Uveljavitev in trajanje pogodbe

Za veljavnost te pogodbe je potrebno soglasje skupščin podjetij A in B. Pogodba začne veljati z dnem vpisa v sodni register pri Okrožnem sodišču v, uporabljati pa se začne dne 1. 1. 2002. Pred začetkom veljave pogodbe se ta iz pomembnih razlogov lahko odpove. Pogodba velja do in se avtomatično podaljša vedno še za eno leto, če ni odpovedana. Odpoved je treba dati šest mesecev pred iztekom poslovnega leta.

7. člen

Klavzula o reševanju sporov

1. Vse spore iz te pogodbe, tudi glede veljavnosti, trajanja in prenehanja ter nadaljevanja te pogodbe, rešuje pristojno sodišče ali dogovorjena arbitraža.
2. Za spore je krajevno pristojno sodišče v
3. Arbitraža ima dva člana in enega predsednika, ki mora imeti kvalifikacije za sodnika rednega sodišča. Vsaka stranka imenuje po enega člana. Predsednika imenuje predsednik višjega sodišča iz
4. Za izločitev sodnikov veljajo pravila zakona o pravnem postopku.

Vir: Šinkovec 2001, 166-168